

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის
სამინისტრო

საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების სტრატეგია 2021 – 2027

www.mepa.gov.ge

დეკემბერი, 2019

წინამდებარე სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების სტრატეგია (2021–2027 წწ.) შემუშავებულია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ, სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის (ENPARD) დახმარებით, ყველა შესაბამისი სახელმწიფო უწყების ჩართულობით, გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციასთან (FAO) და გაეროს განვითარების პროგრამასთან (UNDP) აქტიური თანამშრომლობითა და მხარდაჭერით. დოკუმენტის შემუშავების პროცესში, ასევე, უზრუნველყოფილი იყო ყველა დაინტერესებულ პირთა ჩართულობა, მათ შორის: საქართველოს ყველა რეგიონის, მუნიციპალიტეტის, ბიზნეს სექტორის, არასამთავრობო ორგანიზაციების და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები.

შინაარსი

ტერმინთა განმარტება.....	3
შესავალი.....	4
გეოგრაფიული არეალი.....	5
კლასიფიკაცია.....	5
სიტუაციის ანალიზი.....	6
პოლიტიკის მიღწევები (2015-2020).....	16
SWOT ანალიზი.....	20
სტრატეგიის აღწერა.....	24
ხედვა.....	24
მიზნები.....	24
ამოცანები.....	24
ბენეფიციარები.....	25
მოსალოდნელი შედეგები.....	25
განხორციელების მექანიზმები.....	26

ტერმინთა განმარტება

ENPARD	სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამა
SWOT	ძლიერი და სუსტი მხარეები, შესაძლებლობები, საფრთხეები
LEADER	"Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale" (სოფლის ეკონომიკის განვითარების ღონისძიებებს შორის კავშირი)
საქსტატი	საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური
EUROSTAT	ევროპის სტატისტიკის სამსახური
რეგიონი	სახელმწიფო რწმუნებულის ადმინისტრაციის სამოქმედო ტერიტორია
Ex-ante შეფასება	პროცესი, რომელიც ხელს უწყობს ახალი სტრატეგიის მომზადებას მისი მიზანია ინფორმაციის შეგროვება და ანალიზი, რაც საფუძვლად ედება ეფექტიანი მიზნების, ამოცანების და საქმიანობების განსაზღვრას. ასევე, უზრუნველყოფს სტრატეგიის შეფასების განხორციელების შესაძლებლობას.
LAG	Local Action Group ადგილობრივი განვითარების ჯგუფი
DCFTA	ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება

შესავალი

ქვეყნის მდგრადი ეკონომიკური განვითარებისა და ინკლუზიური ეკონომიკური ზრდისთვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარებას. 2012 წლიდან საქართველოს მთავრობამ მნიშვნელოვანი და ქვეყნისათვის უპრეცედენტო ნაბიჯები გადადგა სოფლის მეურნეობის და სოფლის განვითარებისთვის, რაც ამ მიმართულებებით მსხვილ სახელმწიფო ინვესტიციებში გამოიხატა. მიუხედავად ამისა, საქართველოს სოფლის ტიპის ტერიტორია კვლავ მრავალი გამოწვევის წინაშე დგას.

სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების 2021-2027 წლების სტრატეგიის განხორციელებით მოხდება არსებულ გამოწვევებთან გამკლავება და სოფლად სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მიმართულებით მნიშვნელოვანი გარდატეხა.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის პოტენციალის მაქსიმალურად ათვისება და მიზნობრივი გამოყენება ქვეყნის ეკონომიკისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია. სწორედ ამიტომ, დადებითი შედეგების მიღწევის უპირველესი გარანტია იქნება მკაფიოდ განსაზღვრული, კონკურენტუნარიანი წარმოებისკენ მიმართული აგრარული პოლიტიკის შემუშავება და ეკონომიკის ამ სექტორში ფინანსური რესურსების მოზიდვის ხელშეწყობა. ამავე დროს, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოებისა და სურსათის უვნებლობის უზრუნველყოფის საკითხი, რაც საქართველოს მთავრობის, ძირითადი ვალდებულებაა. საქართველოს სოფლის ტიპის ტერიტორიების განვითარება მნიშვნელოვანია ისეთი ამოცანების გადასაწყვეტად როგორებიცაა: სასურსათო უსაფრთხოება, გარემოს დაცვა, ეკონომიკური განვითარება, ცხოვრების მაღალი დონის შექმნა და სახელმწიფო უსაფრთხოება.

სოფლის განვითარებაში მნიშვნელოვანი როლი უჭირავს ქვეყანაში ბუნებრივი რესურსების ინტეგრირებული მართვის პრაქტიკის დანერგვას, კერძოდ ტყის რესურსების მდგრად მართვას, რომელიც „უზრუნველყოფს ქვეყნის მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის პირდაპირი თუ არაპირდაპირი სარგებლისა და რესურსების უწყვეტ მიწოდებას და ეკონომიკის სხვადასხვა დარგის ფუნქციონირებას, ადამიანების კეთილდღეობას, სიღარიბის აღმოფხვრასა და ქვეყნის მდგრადი განვითარებისათვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნას“.¹

სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების 2021-2027 წლების სტრატეგია შეიქმნა არსებული სტრატეგიების გამოცდილების და შედეგების, განხორციელებული რეფორმების და ევროკავშირის გამოცდილების საფუძველზე. სტრატეგია შემუშავებულია საქართველოში სოფლის მეურნეობის სექტორის და სოფლად არსებული მდგომარეობის ანალიზის საფუძველზე და მასში ასახულია არსებული შეფასებები, ადგილზე განხორციელებული და მიმდინარე პროგრამები. სტრატეგიაში გათვალისწინებულია საქართველოს მთავრობის პრიორიტეტები და სექტორული თუ მულტისექტორული განვითარების მიმართულებები, რომლებიც კავშირშია სოფლის მეურნეობის და სოფლის განვითარებასთან.

საქართველოსა და ევროკავშირის შორის 2014 წლის 27 ივნისს ხელმოწერილი ასოცირების შესახებ შეთანხმების მე-10 თავის - „სოფლის მეურნეობა და სოფლის განვითარება“ თანახმად, საქართველომ უნდა უზრუნველყოს სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარება ევროკავშირის პოლიტიკის და საუკეთესო პრაქტიკის შესაბამისად და დაუახლოვოს საქართველოს კანონმდებლობა ევროპულს, ასევე, ხელი შეუწყოს როგორც ცენტრალური, ისე ადგილობრივი ხელისუფლების შესაძლებლობების გაძლიერებას, რათა პოლიტიკის დაგეგმვა და შეფასება შეესაბამებოდეს ევროპულ ნორმებს. "მხარეები ითანამშრომლებენ, რათა ხელი შეუწყონ სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარებას, კერძოდ, პოლიტიკისა და კანონმდებლობის თანმიმდევრული დაახლოების გზით".²

სტრატეგია შემუშავებულია საქართველოს მთავრობის „პოლიტიკის დაგეგმვის სახელმძღვანელო“-ს მიხედვით³.

¹ ეროვნული სატყეო კონცეფცია, 2014

² ასოცირების შეთანხმება, მუხლი 333

³ საქართველოს მთავრობის დადგენილება N629, 30 დეკემბერი, 2016

გეოგრაფიული არეალი

სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების 2021-2027 წლების სტრატეგია ფარავს საქართველოს მთელს ტერიტორიას. საქართველო მდებარეობს ევროპის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, კავკასიაში, ევროპისა და აზიის სატრანსპორტო გზაჯვარედინზე.

ქვეყნის მთლიანი ფართობი შეადგენს 69,700 კმ²-ს; სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ფართობის წილი მთლიანი ფართობში 43.4%-ია (30.3 ათასი კმ²) (2004). ერთწლიანი კულტურების ნათესი ფართობები 207.1 ათასი ჰექტარია (2018) და მრავალწლოვანი ნარგავებით დაკავებული მიწის ფართობი - 109.6 ათასი ჰექტარი (საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო აღწერა 2014). ამასთან, ქვეყნის ტერიტორიის 44.8% ტყის ფონდს უკავია (2017). საქართველო დღეს რომ ევროკავშირის წევრი ქვეყანა იყოს, ფართობის მიხედვით მე-17 ადგილს დაიკავებდა და ევროკავშირის (EU28) მთლიანი ფართობის 1.6%-ს შეადგენდა.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, საქართველოს მოსახლეობა 3,729.6 ათასი ადამიანია და მთელი მოსახლეობის 41.7% (1,554.8 ადამიანი) სოფლად ცხოვრობს (2018 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით). გაერო-ს მსოფლიო ურბანიზაციის პერსპექტივების პროგნოზით, საქართველოში სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის წილი 2050 წლისთვის 27%-მდე შემცირდება. მოსახლეობის სიმჭიდროვე 1 კვ. კმ-ზე 65.2 ადამიანს შეადგენს (2018 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით). 2018 წელს, საქართველო ევროკავშირის წევრი (EU28) ქვეყანა რომ ყოფილიყო, მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით 22-ე ადგილს დაიკავებდა, ხოლო მოსახლეობის სიმჭიდროვის მიხედვით ქვეყანა ერთ-ერთი ყველაზე ნაკლებად მჭიდროდ დასახლებული იქნებოდა, ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს შორის 24-ე ადგილს დაიკავებდა. 2018 წლის წინასწარი მონაცემებით, მთლიანი შიდა პროდუქტი ერთ სულ მოსახლეზე, საქართველოში, 4,345.5 აშშ. დოლარს შეადგენდა, რაც ევროკავშირის იმავე პერიოდის საშუალო მაჩვენებელზე 157%-ით ნაკლებია.

სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის 75%-ი თვითდასაქმებულია, ძირითადად სოფლის მეურნეობის სექტორში. ამასთან, 2018 წელს ქვეყანაში სამუშაო ძალის 38.9% სოფლის მეურნეობა, ნადირობა და მეტყევეობა, თევზჭერა, მეთევზეობის სექტორში იყო დასაქმებული და ამ სექტორის წილი მთლიან შიდა პროდუქტში (მშპ) 8.2%-ს შეადგენდა.

ცხოვრების დონის მიხედვით, მნიშვნელოვანი განსხვავებებია სოფლის და ქალაქის ტიპის დასახლებებს შორის. მაგალითად, 2018 წელს სოფლად მცხოვრებ შინამეურნეობებთან შედარებით, ქალაქად მცხოვრები შინამეურნეობების საშუალო თვიური შემოსავალი 19.0%-ით მაღალი იყო. იმავე წელს, აბსოლუტური სიღარიბე სოფლად 23.1%-ს და ქალაქად 18.0%-ს შეადგენდა. მნიშვნელოვანი განსხვავებებია, ასევე, დედაქალაქსა და დანარჩენ რეგიონებს შორის. 2017 წელს, შინამეურნეობების საშუალო თვიური შემოსავალი თბილისში 18.6%-ით მაღალია ქვეყნის საშუალო მაჩვენებელთან შედარებით. ასევე, თბილისში შექმნილი დამატებული ღირებულება ქვეყანაში შექმნილი მთლიანი დამატებული ღირებულების 50.02%-ია (2017).

კლასიფიკაცია

სტრატეგიის მიზნებისთვის, „სოფლის მეურნეობა“ განიმარტება ევროპული კლასიფიკატორის NACE Rev. 2. მიხედვით, რომელსაც, ასევე, იყენებს საქსტატი. NACE Rev. 2. სექცია A – სოფლის, სატყეო და თევზის მეურნეობა: ეს სექცია [A] შეიცავს მცენარეული და ცხოველური ბუნებრივი რესურსების გამოყენებას, რაც მოიცავს კულტურების მოყვანას, ცხოველების მოვლასა და მოშენებას, მერქნის მიღებასა და სხვადასხვა მცენარეების მოყვანას, ცხოველების და თევზის მოშენებას და ცხოველური წარმოშობის პროდუქტების მიღებას სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებში ან ბუნებრივ გარემოში.

აღნიშნული სექცია არ შეიცავს სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამუშავებას, (მაგალითად: კვების პროდუქტების, სასმელების და თამბაქოს ნაწარმის წარმოება), მათი პირველადი დამუშავების გარდა. აქვეა ჩართული პროდუქტების მომზადება პირველადი ბაზრისთვის. ამ განყოფილებაში არ შედის მინდვრების დაპროექტება და მომზადება (მაგალითად: სასოფლო-სამეურნეო მიწის დატერასება, დრენაჟი, ბრინჯის მინდვრების მომზადება და ა.შ.), აგრეთვე, შემსყიდველი და კოოპერაციული ასოციაციები, რომლებიც დაკავებულია სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მარკეტინგით.

სიტუაციის ანალიზი

პროცესის აღწერა, მათ შორის დროის და ძირითადი ღონისძიებების, რაც წინ უძღვოდა სტრატეგიის შემუშავებას ძირითად ეტაპებზე:

სტრატეგიის შემუშავების მიზნით, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ განახორციელა და კოორდინაცია გაუწია წინასწარ, ex-ante შეფასებას. შეფასება მოიცავდა სოფლისა და სოფლის მეურნეობის საჭიროებების გამოვლენას და ანალიზს. სტრატეგიის ხედვა, პრიორიტეტული მიმართულებები და ამოცანები დაფუძნებულია შეფასების შედეგად გამოვლენილ მიგნებებზე.

შეფასებისთვის განხორციელდა შემდეგი ძირითადი საქმიანობები:

- 1. რეგიონებში არსებული საჭიროებების შესწავლა.** 2018 წელს, საქართველოს ყველა რეგიონში საკონსულტაციო, ფოკუს ჯგუფის ტიპის 30-ზე მეტი შეხვედრა ჩატარდა. საკონსულტაციო შეხვედრებს ესწრებოდნენ ადგილობრივი თვითმმართველობების, სახელმწიფო რწმუნებულის ადმინისტრაციის, ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების და დაინტერესებული ჯგუფების წარმომადგენლები. დამატებით სამაგიდო კვლევის ფორმით, შესწავლილ იქნა მეორადი მონაცემები და საერთაშორისო და ადგილობრივი სამოქალაქო ორგანიზაციების მიერ მომზადებული ანალიტიკური ანგარიშები. შედეგად, მომზადდა სოფლის განვითარების რეგიონული პროფილები.
- 2. ეროვნულ, რეგიონულ და მუნიციპალურ დონეზე არსებული სტატისტიკური მონაცემების ხელმისაწვდომობის შესწავლა.** 40-ზე მეტი სახელმწიფო და საერთაშორისო ორგანიზაციის კვლევების შესწავლის შედეგად გამოვლინდა 1,050 სტატისტიკური მონაცემი, რომელიც შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას სოფლისა და სოფლის მეურნეობის საჭიროებების ანალიზისთვის.
- 3. კონტექსტუალური ინდიკატორების მიხედვით სოფლის და სოფლის მეურნეობის საჭიროებების ანალიზი.** შეფასებისათვის გამოყენებულ იქნა ევროკავშირის „სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების ex-ante შეფასების სახელმძღვანელო“, „სოფლის განვითარების პროგრამის შეფასების კითხვები და სახელმძღვანელო“, სოფლის მეურნეობის პოლიტიკის (CAP) კონტექსტ ინდიკატორები, მონიტორინგის და შეფასების საერთო ჩარჩო (CAP), საქართველოს სოფლის განვითარების 2017-2020 წლების სტრატეგიის მონიტორინგის და შეფასების ერთიანი სისტემის ჩარჩო, ევროკავშირის დირექტივები; საქართველოს მთავრობის „პოლიტიკის დაგეგმვის სახელმძღვანელო“.

შეფასება მოითხოვდა ეროვნულ, რეგიონულ და მუნიციპალურ დონეზე არსებული მონაცემებისა და სტატისტიკის ანალიზს. შეფასების მეთოდთა შორის მოიაზრებოდა: პრობლემის სტრუქტურირება; ალტერნატიული გადაწყვეტის გზების შედეგების პროგნოზირება, საჭიროებების ანალიზი და რეკომენდაციების შემუშავება, რომელიც ალტერნატიულ გადაწყვეტილებათა შორის არჩევანს ისახავდა მიზნად. შეფასება იყო პროცესი, როდესაც სტრატეგიის მოსალოდნელი გავლენის დადგენა და შეფასება კეთდებოდა ისეთი ანალიტიკური ინსტრუმენტების გამოყენებით, მაგალითად, როგორცაა SWOT ანალიზი. ამასთან, შეფასება ეყრდნობა დასახული ამოცანების შესასრულებლად ძლიერი და სუსტი მხარეების, შესაძლებლობების და რისკების მოძიებასა და დადგენას, რათა გადაწყვეტილების მიმღებებმა მიიღონ ინფორმაცია სხვადასხვა ვერსიების ეფექტიანობისა და ეფექტურობის შესახებ და ხელი შეუწყონ ყველაზე ეფექტური და რაციონალური ალტერნატივის არჩევას. შესაბამისად, წინასწარი შეფასება ჩატარდა ორ ნაწილად:

- 1) ევროკავშირის საერთო სოფლის მეურნეობის პოლიტიკის (CAP) კონტექსტის ინდიკატორების ხელმისაწვდომობის დადგენა, საქართველოს საჭიროებების მიხედვით მათი გათვალისწინება, შეროვნება და ანალიზი.
- 2) შეფასება სხვა მონაცემებზე დაყრდნობით, მათ შორის, შემდეგი კატეგორიების მიხედვით: მიგრაცია, ეკონომიკური დივერსიფიკაცია, ინფრასტრუქტურა და მომსახურება, ტერიტორია და ბუნებრივი რესურსები, დაახლოებით 60-ზე მეტი ცვლადი. გარდა ამისა, საჭიროებისამებრ, შეფასებამ მოიცვა სხვადასხვა ეროვნული და საერთაშორისო კვლევები (მაგ. გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიში, მსოფლიო ღირებულებების კვლევა).

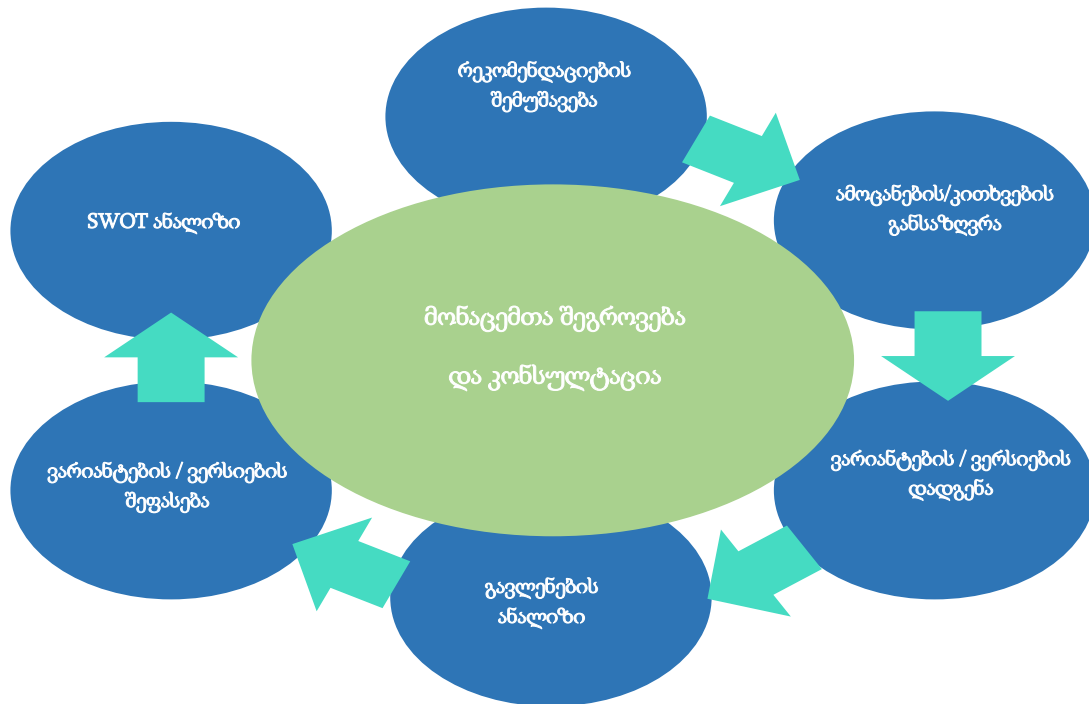
ამასთანავე, წინასწარი შეფასების ანგარიში პასუხს სცემს ზოგად და თემატურ კითხვებს:

- 2021-2027 წლების სტრატეგიის მიზნები და ამოცანები.
- ამოცანების განსახორციელებლად რა ალტერნატივები არსებობს?
- რა იქნება მათი ეკონომიკური, სოციალური და გარემოსდაცვითი გავლენები?

- სხვადასხვა ალტერნატივების შედარება - ძლიერი და სუსტი მხარეების, შესაძლებლობების და რისკების მიხედვით.
- როგორ განხორციელდება მონიტორინგი, შეფასება და შემდგომი რეტროსპექტივის ორგანიზება?

Ex-ante შეფასების შემუშავების პროცესი, განხორციელდა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ, გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) მხარდაჭერით და გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) ჩართულობით. სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების მთავარი გამოწვევების იდენტიფიცირების, იდეების გენერირებისა/დამუშავებისა და მათი განხორციელების პრიორიტეტულობის განსაზღვრის მიზნით, გაიმართა კონსულტაციები სახელმწიფო ხელისუფლებისა და დარგობრივი უწყებების წარმომადგენლებთან, სტატისტიკური ინფორმაციის მწარმოებლებთან და სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან.

დეტალურად გაანალიზდა სოფლისა და სოფლის მეურნეობის დარგში საქართველოში არსებული მდგომარეობა, მათ შორის, სხვადასხვა მონაცემები და ჩატარებული კვლევები. შეფასება მომზადებულია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, საქსტატის, გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიშის, მსოფლიო ღირებულებების კვლევისა და სხვა წყაროებიდან მიღებული კვლევებისა და მონაცემების ანალიზის საფუძველზე. შეფასება ჩატარდა ქვემოთ მოცემული ელემენტების თანმიმდევრული განხორციელებით:

4. **საკონსულტაციო შეხვედრები დაინტერესებულ მხარეებთან.** შემუშავებული სტრატეგიის ხედვის, მიზნების და ამოცანების შესახებ შენიშვნების და რეკომენდაციების მიღების მიზნით ჩატარდა შეხვედრები დაინტერესებულ მხარეებთან. კერძოდ, 2019 წლის 8 აპრილს გაიმართა კონფერენცია „საქართველოს სოფლის განვითარების პოლიტიკა 2020+“, რომლის ფარგლებშიც ფართო საზოგადოება გაეცნო სტრატეგიის ძირითად მიმართულებებს და გამოთქვეს თავიანთი მოსაზრებები. დამატებით, 2019 წლის 16 და 18 აპრილს, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ ჩაატარა საკონსულტაციო შეხვედრები რეგიონების, მუნიციპალიტეტების, მეცნიერებათა აკადემიების, ადგილობრივი განვითარების ჯგუფების (LAG) და დაინტერესებული მხარეების წარმომადგენლებთან. შეხვედრებზე სამინისტრომ საზოგადოებას გააცნო სტრატეგიის მიზნები, ამოცანები და განიხილა აუდიტორიის მოსაზრებები, მათ შორის, ხაზი გაესვა სტრატეგიის შემუშავების და განხორციელების პროცესში ადგილობრივი ჯგუფების ჩართულობის პროცესის მნიშვნელობას.

1. სოციალურ-ეკონომიკური ინდიკატორები

მოსახლეობა, მოსახლეობის ასაკობრივი სტრუქტურა

მიუხედავად მაღალი ქალაქ-სოფლის ურბანული მიგრაციისა, საქართველოში ურბანიზაციის მაჩვენებლის ზრდა ჯერ კიდევ მოსალოდნელია. გაერო-ს მსოფლიო ურბანიზაციის პერსპექტივების პროგნოზით, საქართველოში სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის წილი 2050 წლისთვის 27 პროცენტამდე შემცირდება. 2018 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით, საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნობა 3.72 მილიონ ადამიანს შეადგენს (ოკუპირებული ტერიტორიების გარდა). საქსტატის 2018 წლის მონაცემებით დასტურდება, რომ საქართველოს მოსახლეობის 52 პროცენტს ქალები შეადგენენ, ხოლო 48 პროცენტს - კაცები. კაცების წილი მთლიან მოსახლეობაში გაიზარდა 0.3 პროცენტით და შეადგინა 1,791,600, ხოლო ქალების წილი შემცირდა 0.1 პროცენტით და შეადგინა 1,938,100⁴.

მოსახლეობის რიცხოვნობა, 2013-2018 წწ. დინამიკის თანახმად, მცირედით, 0.3 პროცენტით გაიზარდა (11.2 ათასი კაცი). სოფლის ტიპის დასახლებებში მცხოვრები მოსახლეობა შემცირდა 2.8 პროცენტით, ხოლო საქალაქო დასახლებებში მცხოვრებთა რაოდენობა გაიზარდა 2.6 პროცენტით. მოსახლეობის 41.7 პროცენტი (1,554.8 ათასი კაცი) ცხოვრობს სოფლად, ხოლო 58,3 პროცენტი (2,174.8 ათასი კაცი) ქალაქად.

მოსახლეობის განაწილება მერყეობს რეგიონების მიხედვით. მოსახლეობის განაწილება რეგიონების მიხედვით გვიჩვენებს, რომ ყველაზე მეტი მოსახლეობა იმერეთის, ქვემო ქართლის და აჭარის ა/რ, ხოლო ყველაზე ნაკლები რაჭა ლეჩხუმსა და ქვემო სვანეთსა და მცხეთა-მთიანეთში ცხოვრობს. მოსახლეობის რაოდენობა მკვეთრად განსხვავდება მუნიციპალიტეტებში, ყველაზე ნაკლები მოსახლეობა ყაზბეგის (3.8 ათასი), ლენტეხის (4.2 ათასი) და ონის (5.9 ათასი) მუნიციპალიტეტებში ფიქსირდება, ყველაზე მეტი გორის (123.2 ათასი), მარნეულის (106.5 ათასი) და ზუგდიდის მუნიციპალიტეტში (103.3 ათასი) და ქვეყნის ოთხ დიდ ქალაქში: რუსთავი (127.8 ათასი), ქუთაისი (141 ათასი), ბათუმი (163.4 ათასი) და თბილისი (1,158.7 ათასი).

საშუალოზე მაღალი შემოსავლების მქონე ქვეყნებში სოფლის ტიპის დასახლებებში ცხოვრობს მოსახლეობის დაახლოებით 34.6 პროცენტი, იგივე მაჩვენებელი ევროპასა და ცენტრალურ აზიაში (IDA & IBRD countries) 33.9 პროცენტია.

მოსახლეობის მედიანური ასაკი მოსახლეობის 2014 წლის აღწერის შედეგების თანახმად, 37.7 წელია. აღწერის შედეგების მიხედვით, 60 წელზე უფროსი ასაკის მოსახლეობის პროცენტული წილი 20 პროცენტამდე გაიზარდა. 2014 წელს, ხანდაზმული - 65 წლისა და უფროსი ასაკის, მოსახლეობის წილი საქართველოს მთლიან მოსახლეობაში შეადგენდა 14.3 პროცენტს, ხოლო დღევანდელი - 80 წლისა და უფროსი ასაკის, მოსახლეობის წილი - 3.1 პროცენტს. რიცხობრივად, ეს მაჩვენებლები შეესაბამება 530,000 და 115,000 პირს. მსოფლიო მოსახლეობის დაბერების ანგარიშის (გაერო, 2013 წ.) თანახმად, მოსახლეობის დაბერების თვალსაზრისით, საქართველო 201 ქვეყნიდან და ტერიტორიიდან 37-ე ადგილზეა და უსწრებს ისეთ ქვეყნებს, როგორებიცაა მაგალითად ავსტრალია და აშშ.

ასაკობრივი სტრუქტურის თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანი სხვაობები არსებობს საქართველოს რეგიონებს შორის. არსებული მონაცემებით, მოსახლეობის დაბერება ყველაზე მეტად გამოხატულია რაჭა-ლეჩხუმსა და ქვემო სვანეთში, სადაც მოსახლეობის 53 პროცენტი 50 წელს გადაცილებულია. გურიაში, სამეგრელოსა და ზემო სვანეთში, იმერეთში და კახეთში 50 წელზე უფროსი ასაკის მოსახლეობის წილი ასევე მაღალია. თუმცა, ყველა ამ რეგიონში ასევე შედარებით მაღალია 25-44 წლამდე ასაკის მოსახლეობის წილიც, რაც რეგიონების მთლიანი მოსახლეობის 25-27 პროცენტს შეადგენს. თბილისში, აჭარასა და ქვემო ქართლში მოსახლეობა შედარებით ახალგაზრდაა, აქ 50 წელზე უფროსი ასაკის მოსახლეობის წილი მთლიანი მოსახლეობის 30 პროცენტზე ნაკლებია. მოსახლეობის ასაკობრივი სტრუქტურის ერთ-ერთი საყურადღებო ინდიკატორი არის 15-64 წლის ასაკის მოსახლეობის, ანუ პოტენციურად ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის პროცენტული წილი მთლიან მოსახლეობაში, (აღწერის თანახმად, მაჩვენებელი 67 პროცენტზე მეტია). ეგრეთ წოდებული „დემოგრაფიული დივიდენდი“ (Bloom, Canning & Sevilla, 2003) მიჩნეულია აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნებში (სამხრეთ კორეა, ტაივანი, ტაილანდი და ა.შ.) ეკონომიკური ზრდის უმნიშვნელოვანეს ფაქტორად. აქვე აღსანიშნავია, რომ საქსტატის მონაცემებით, საქართველოში მიგრაციული სალდო უკანასკნელ წლებში შემცირებულია (-0.6 (1000 კაცზე), 2017 წ.), თუმცა ემიგრანტთა უმეტესობა ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის ნაწილს წარმოადგენს.

⁴ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

2018 წლის მონაცემებით, საქართველოში ადამიანის სიცოცხლის მოსალოდნელი ხანგრძლივობა 74 წელია. ქალსა და მამაკაცს შორის სიცოცხლის მოსალოდნელი ხანგრძლივობის მაჩვენებელი საგრძნობლად განსხვავდება. ამავე მონაცემებით, სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა ქალებში 78.2 წელი ფიქსირდება, ხოლო მამაკაცებში 69.7 წელი⁵.

სქესთა რაოდენობრივი თანაფარდობა შეადგენს 91.3 მამაკაცს ყოველ 100 ქალზე. საყურადღებოა ამ მხრივ რეგიონებს შორის დაფიქსირებული სხვაობა - ამ მხრივ ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი აქვს თბილისს - 83.0 მამაკაცი ყოველ 100 ქალზე, ხოლო ყველაზე მაღალი მცხეთა-მთიანეთს - 101.5 მამაკაცი ყოველ 100 ქალზე. მცხეთა-მთიანეთი ერთადერთი რეგიონია საქართველოში, სადაც მოსახლეობის 2014 წლის საყოველთაო აღწერის შედეგად მამაკაცების რაოდენობა აღემატება ქალებისას. სხვა რეგიონებში სხვაობა შედარებით მცირეა და მერყეობს 92.5-დან 97-მდე.

2018 წლის ბუნებრივი მატება (სხვაობა ცოცხლად დაბადებულთა და გარდაცვლილთა რიცხოვნობას შორის) წინა წელთან შედარებით 15.7 პროცენტით შემცირდა და 4,614 შეადგინა. 2018 წელს ბუნებრივი კლება დაფიქსირდა იმერეთის, სამეგრელო-ზემო სვანეთის, გურიის, კახეთის, რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის, მცხეთა-მთიანეთის და შიდა ქართლის რეგიონებში.

ტერიტორია, მოსახლეობის სიმჭიდროვე, მიწის ფონდი, დაცული ტერიტორიები

საქართველოს ტერიტორიის მთლიანი ფართობი 6.97 მლნ. ჰექტარია. სოფელ-ქალაქის მიხედვით ტერიტორიის განაწილების შესახებ ინფორმაცია ხელმისაწვდომი არ არის. ამისათვის, მნიშვნელოვან წინაღობას ქმნის ქვეყნის შიგნით ტერიტორიული საზღვრების არარსებობა. ინფორმაცია მიწის ფონდის განაწილების შესახებ მიწათმოსარგებლეთა და სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების მიხედვით მოძველებულია და ხელმისაწვდომია მიწის მართვის დეპარტამენტის (ამჟამად არ ფუნქციონირებს) 2004 წლის მონაცემებზე დაყრდნობით (აფხაზეთის არ-ის, ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაზე შექმნილი დროებითი ადმინისტრაციისა და ტერიტორიული წყლების ჩათვლით), რომლის მიხედვით, მიწის ფონდის საერთო ფართობი შეადგენს 7,628.4 ათას ჰექტარს. სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ფართობი შეადგენს საქართველოს მთლიანი ტერიტორიის დაახლოებით 43.3%-ს, ხოლო 43.2% დაფარულია ტყის საფარით.

„ტყე მოსახლეობასა და ქვეყნის ეკონომიკას ამარაგებს სამასალე და საშეშე მერქნით, რომელიც აუცილებელია ყოფა-ცხოვრებისათვის, და არამერქნული პროდუქტებით, მათ შორის – სამკურნალო მცენარეებით. სატყეო-სამეურნეო ღონისძიებების განხორციელებითა და ტყის რესურსების გადამუშავებით იქმნება მნიშვნელოვანი მოცულობის დამატებითი ღირებულება და სამუშაო ადგილები, რაც ზრდის სოფლის მოსახლეობის შემოსავალსა და კეთილდღეობას“.⁶

საქართველო, როგორც კავკასიის ნაწილი, აღიარებულია ბიომრავალფეროვნების მხრივ ერთ-ერთ განსაკუთრებულ რეგიონად - ბიომრავალფეროვნების „ხედი წერტილად“, რომლის ბუნებაც გამოირჩევა სახეობრივი მრავალფეროვნების, ენდემიზმის მაღალი დონით და გლობალური მნიშვნელობის მქონე ეკოსისტემებით.

2019 წლის მდგომარეობით, საქართველოს დაცული ტერიტორიების ფართობი დაახლოებით 666,107 ჰექტარია (აფხაზეთის არ-ისა და ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაზე შექმნილი დროებითი ადმინისტრაციის ჩათვლით), რაც ქვეყნის 9.56%-ია.

2018 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით, მოსახლეობის სიმჭიდროვე საქართველოში 65.2 ერთ კვ. კმ-ზე. აღნიშნული მაჩვენებელი მაღალია ქალაქად და დაბალია სოფლის ტიპის დასახლებებში. განსხვავებული მდგომარეობაა რეგიონების მიხედვით, ყველაზე ნაკლები მოსახლეობის სიმჭიდროვე რაჭა-ლეჩხუმში (6.6), მცხეთა-მთიანეთში (16.7) და სამცხე-ჯავახეთში (24.3) ფიქსირდება.

დასაქმება, უმუშევრობა, სიღარიბე

2017 წელს ქვეყანაში ეკონომიკურად აქტიურმა მოსახლეობამ, შრომისუნარიანი ასაკის მოსახლეობის (15 წლის და უფროსი ასაკის მოსახლეობა) 65.8 პროცენტი შეადგინა. ქალაქის ტიპის დასახლებებში დასაქმების დონე წინა წელთან შედარებით შემცირებულია 1.5 პროცენტული პუნქტით, ხოლო სოფლის ტიპის დასახლებებში აღნიშნული მაჩვენებელი გაზრდილია 0.8 პროცენტული პუნქტით. ანალოგიურად, აქტიურობის დონე წინა წელთან შედარებით ქალაქის ტიპის დასახლებებში შემცირებულია 1.6 პროცენტული პუნქტით, ხოლო სოფლის ტიპის დასახლებებში 0.8 პროცენტული პუნქტით არის გაზრდილი.

⁵ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

⁶ ეროვნული სატყეო კონცეფცია, 2014

2017 წელს, 15-64 წლის ასაკის მოსახლეობის დასაქმების დონე 61.2 პროცენტია. ქალაქად ეს მაჩვენებელი 50 ხოლო სოფლად 76.7 პროცენტია. სოფლად დასაქმების დონე წინა წელთან შედარებით 2.3 პროცენტული პუნქტით გაიზარდა. სოფლად დასაქმებულთა შორის 80.8 პროცენტი მამაკაცია, 72.5 პროცენტი კი ქალი. ქალთა დასაქმება წინა წელთან შედარებით 4.6 პროცენტული პუნქტითაა გაზრდილი. 15-64 წლის ასაკის მოსახლეობის დასაქმების სტრუქტურა რეგიონულ დონეზე გვიჩვენებს, რომ 2017 წელს ყველაზე მეტი დასაქმებული გურიაში (78.8%), კახეთსა (76.2%) და სამცხე-ჯავახეთში (75.9%) დაფიქსირდა. 2018 წლის მონაცემებით, მამაკაცთა დასაქმების მაჩვენებელი 63.4 პროცენტს შეადგენდა, ხოლო ქალების 49.3 პროცენტს. ქალების დასაქმების მაჩვენებელი 2017 წელთან შედარებით შემცირდა 1.5 პროცენტით, ხოლო კაცების შემთხვევაში იგივე დარჩა. 2018 წლის მონაცემებით, დასაქმებული ქალების 52 პროცენტს ჰქონდა უმაღლესი განათლება, უმაღლესი განათლების მქონე დასაქმებულ მამაკაცთა 48 პროცენტთან შედარებით⁷.

ტრადიციულად, დასაქმებულთა უმრავლესობას თვითდასაქმებულები წარმოადგენენ, თუმცა ბოლო ოთხი წლის განმავლობაში კლების ტენდენცია ფიქსირდება. 2017 წელს თვითდასაქმებულთა წილი დასაქმებულებში 51.7 პროცენტს შეადგენდა, რაც 1.3 პროცენტული პუნქტით არის შემცირებული წინა წელთან შედარებით. 2018 წლის მონაცემებით, თვითდასაქმებულთა წილი დასაქმებულთა შორის 49.2 პროცენტია, რაც გასული წელთან შედარებით შემცირდა 2.5 პროცენტული პუნქტით. აქედან თვითდასაქმებული მამაკაცების რიცხვი იყო 453.9 ათასი ადამიანი, ხოლო თვითდასაქმებული ქალების რიცხვი იყო 379.6 ათასი .

გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია (FAO)-ს ანგარიშში „გენდერი, სოფლის მეურნეობა და სოფლის განვითარება“, აღნიშნულია, რომ თვითდასაქმებული ქალების 59%-ის შრომა, რომელიც წვრილ საოჯახო ფერმერულ მეურნეობაშია ჩართული, აუნაზღაურებელი რჩება⁸.

2017 წელს, 15-64 წლის ასაკის მოსახლეობის თვითდასაქმებულების წილი დასაქმებულებში 2013 წელთან (52.9%) შედარებით შემცირებულია 5.4 პროცენტული პუნქტით და 47.5 % შეადგენს. იგივე მაჩვენებელი ქალაქად 5.9%, ხოლო სოფლად 5 პროცენტული პუნქტითაა შემცირებული. 2017 წელს, 15-64 წლის ასაკის მოსახლეობის თვითდასაქმებულების სტრუქტურა რეგიონულ ჭრილში გვიჩვენებს, რომ თვითდასაქმებულთა რაოდენობა მაღალია გურიაში (68.7%), კახეთში (68.4%) და სამცხე-ჯავახეთში (67.1%).

2018 წელს საქართველოში ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა 1,940.0 ათასი კაცია. დასაქმებულთა განაწილება ეკონომიკური საქმიანობის სახეების მიხედვით გვიჩვენებს, რომ დასაქმებულთა რაოდენობა 1,694.2 ათასი კაცია. ყველაზე მეტი ადამიანი, 659.0 ათასი კაცი (დასაქმებულთა 38.9%) სოფლის, სატყეო და თევზის მეურნეობაშია დასაქმებული. ამავე მონაცემებით ირკვევა, რომ აქტიურობის დონე ქალებში 58%-ს, ხოლო კაცებში 75%-ს შეადგენს, რაც შესაბამისად 2.6 და 1.0 პროცენტული პუნქტებით ნაკლებია წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებლებთან შედარებით.⁹

15 წლის და უფროსი ასაკის სოფლის მოსახლეობის განაწილება ეკონომიკური აქტიურობის მიხედვით გვიჩვენებს, რომ 2018 წელს სულ აქტიური მოსახლეობა (სამუშაო ძალა) 954.8 ათასი კაცია. სოფლად დასაქმებულთა 72 პროცენტი თვითდასაქმებულია და მხოლოდ 27.9 პროცენტია დაქირავებით მომუშავე.

უმუშევრობის დონის 2018 წლის წლიური მაჩვენებელი 12.7 პროცენტის ფარგლებშია, რაც 1.2 პროცენტული პუნქტით ნაკლებია წინა წლის შესაბამის მაჩვენებელზე. უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლო 9 წლის განმავლობაში უმუშევრობის დონის შემცირების ტენდენცია ფიქსირდება; ამასთან, უკანასკნელი 15 წლის განმავლობაში აღნიშნული მაჩვენებელი 2018 წელს ყველაზე დაბალ ნიშნულს აღწევს. 2017 წელს წინა წელთან შედარებით უმუშევრობის დონე რეგიონულ ჭრილში გაზრდილია ქ. თბილისის, შიდა ქართლის, ქვემო ქართლისა და იმერეთის რეგიონებში. ქ. თბილისში, სადაც უმუშევრობის დონე ყველაზე მაღალია, აღნიშნული მაჩვენებელი 1.2 პროცენტული პუნქტით გაიზარდა, იმერეთის რეგიონში - 1.6 პროცენტული პუნქტით, ხოლო შიდა ქართლის და ქვემო ქართლის რეგიონებში - შესაბამისად 2.0 და 3.5 პროცენტული პუნქტით. უმუშევრობის დონე ყველაზე მეტად შემცირებულია აჭარის ა.რ-ში და სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონში, შესაბამისად 5.8 და 3.4 პროცენტული პუნქტით.

უმუშევრობის დონის ანალიზი ასაკობრივ ჭრილში გვიჩვენებს, რომ 2017 წელს, უმუშევრობის ყველაზე მაღალი დონე კვლავ 20-24 წლის ასაკობრივ ჯგუფში ფიქსირდება (29.6 პროცენტი). ამასთან, აღნიშნული მაჩვენებელი 3.2 პროცენტული პუნქტით შემცირდა 2016 წლის შესაბამის მაჩვენებელთან შედარებით. უმუშევრობის დონე ტრადიციულად ყველაზე დაბალია 65+ ასაკობრივ ჯგუფში, რომლის უმთავრეს მიზეზს წარმოადგენს აღნიშნულ ასაკობრივ ჯგუფში არააქტიურობის დონის შედარებით მაღალი მაჩვენებელი.

⁷ საქსტატი, 2016 წლის ჩათვლით შინამეურნეობების ინტეგრირებული გამოკვლევა, 2017 წელი - სამუშაო ძალის გამოკვლევა

⁸ გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია (FAO). გენდერი, სოფლის მეურნეობა და სოფლის განვითარება. ქვეყნის გენდერული შეფასების სერია. რომი. 2018 წელი

⁹ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

2017 წელს, 15-64 წლის ასაკის მოსახლეობის უმუშევრობის დონე 2013 წელთან (38.9%) შედარებით შემცირებულია 10 პროცენტული პუნქტით და 28.9 პროცენტს შეადგენს. იგივე მაჩვენებელი, ქალაქად 8, ხოლო სოფლად 11 პროცენტული პუნქტითაა შემცირებული. ამავე ასაკობრივ ჯგუფში (15-64 წლის ასაკის მოსახლეობა), 2017 წელს უმუშევრობის მაჩვენებელი სქესობრივ ჭრილში შეიცვალა და კაცებში 26.3, ხოლო ქალებში 32.7 პროცენტული პუნქტი შეადგინა. ქალაქად, ქალთა უმუშევრობის დონე გაზრდილია და 44.3 პროცენტული პუნქტი შეადგინა, სოფლად კი იგივე მაჩვენებელი შემცირებულია 17.0 პროცენტულ პუნქტამდე. უმუშევრობის დონე ქალებში 2017 წელს ქალაქად 2.6 პროცენტული პუნქტით, ხოლო სოფლად 5.7 პუნქტით აღმატება კაცებში უმუშევრობის დონეს. უმუშევარი ქალების რიცხოვნობაში ყველაზე დიდი წილი უმაღლესი განათლების მქონე ქალებს უჭირავს, ხოლო კაცებში - საშუალო განათლების მქონეს. 2017 წლის მონაცემებით დასტურდება, რომ უმუშევარ ქალთა 42 პროცენტს ჰქონდა უმაღლესი განათლება, ხოლო კაცთა 41 პროცენტს ჰქონდა საშუალო განათლება¹⁰.

ბიზნეს სექტორში დასაქმებულთა რაოდენობამ 2017 წელს 708,165 კაცი შეადგინა. 2017 წლის მონაცემებით, რეგისტრირებული ახალ საწარმოთა რაოდენობა მფლობელის სქესის მიხედვით შემდეგია: 31% ქალი, 51% კაცი და 18% არაიდენტიფიცირებულია¹¹.

ეკონომიკური საქმიანობის მიხედვით დასაქმების სტრუქტურა გვიჩვენებს, რომ სოფლის მეურნეობის სექტორში დასაქმებულია 12,699 კაცი, ანუ დასაქმებულთა მხოლოდ 1.8 პროცენტი. უკანასკნელი 2015 წლის მონაცემებით, სოფლის მეურნეობის სექტორში დასაქმებულთა შორის 50.5 პროცენტი ქალია.

ოფიციალური მონაცემებით, სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის ხვედრითი წილი 2017 წელს 21.9 პროცენტია. მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, გლობალურად სიღარიბის აბსოლუტურ ზღვარს ქვევით მყოფი მოსახლეობის წილი (%) - 1.9 დოლარი დღეში (2011 PPP) - მცირდება. 2017 წელს, საქართველოში სიღარიბის აბსოლუტურ ზღვარს ქვევით მყოფი მოსახლეობის პროცენტული წილი 5 პროცენტია (1.9 დოლარი დღეში (2011 PPP)). იგივე მაჩვენებელი ქალაქად 3.8, ხოლო სოფლად 6.7 პროცენტია. სიღარიბე სოფლად კიდევ უფრო მაღალია - 3.2 დოლარი და 5.5 დოლარი დღეში. შესაბამისად, სადაც სიღარიბის მაჩვენებელი მოსახლეობის 21 და 53.4 პროცენტია. ფარდობითი სიღარიბის მაჩვენებელი მედიანური მოხმარების 60 პროცენტის ქვევით მყოფი მოსახლეობის წილით: საქართველოში 22.3, ქალაქად 17 და სოფლად 29.6 პროცენტია.

მშპ და ეკონომიკის სტრუქტურა

მსოფლიო ბანკის მონაცემების მიხედვით, მიმდინარე 2019 წელს მსოფლიო ეკონომიკური ზრდა 3.3 პროცენტია, ევროპის 1.6, ხოლო საქართველოს მშპ-ს ზრდის პროგნოზი 4.6. რეგიონში განვითარებული შოკების და გლობალური ეკონომიკის ზრდის შენელების ფონზე, საქართველოში 2013-2018 წლებში ეკონომიკური ზრდა ფიქსირდება. წინასწარი მონაცემებით, 2018 წელს მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობამ მიმდინარე ფასებში 41,077.5 მლნ. ლარი შეადგინა, რაც 8.5 პროცენტით აღმატება წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს. მთლიანი შიდა პროდუქტის რეალური ზრდა 2018 წელს წინა წელთან შედარებით 4.7 პროცენტით, ხოლო დეფლატორის პროცენტული ცვლილება 3.6 პროცენტით განისაზღვრა. ქვეყანაში ერთ სულ მოსახლეზე წარმოებული მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ) იზრდება და 2017 წელს მთლიანი შიდა პროდუქტი ერთ სულ მოსახლეზე საქართველოში 4,345.5 აშშ. დოლარს შეადგენდა. ეკონომიკის სტრუქტურა გვიჩვენებს, რომ სოფლის მეურნეობა, ნადირობა და სატყეო მეურნეობა; თევზჭერა, მეთევზეობის სექტორში მშპ მცირდება და 2018 წლის წინასწარი მონაცემებით, 8.2 პროცენტი შეადგინა.

2017 წელს, მთლიანი შიდა პროდუქტის განაწილება ტერიტორიული ერთეულების მიხედვით, მთლიანი შიდა პროდუქტის განაწილების მაჩვენებელი (მიმდინარე ფასებში) ყველაზე დაბალია რაჭა-ლეჩხუმსა და ქვემო სვანეთში (165.1 მლნ. ლარი), მცხეთა-მთიანეთსა (575.8 მლნ. ლარი) და გურიის (652.6 მლნ. ლარი) რეგიონებში. თბილისის გარდა, მაღალი მაჩვენებელი ფიქსირდება იმერეთში (3,247.9 მლნ. ლარი), აჭარის ა/რ-ში (2,880.7 მლნ. ლარი) და ქვემო ქართლის (2,644.3 მლნ. ლარი) რეგიონებში. სოფლის მეურნეობის დარგში რეგიონებში შექმნილი მშპ-ს სტრუქტურის მიხედვით, ყველაზე მაღალი მაჩვენებლები კახეთის (580 მლნ. ლარი), ქვემო ქართლის (472 მლნ. ლარი) და იმერეთის (418 მლნ. ლარი) რეგიონებში, ხოლო ყველაზე დაბალი, რაჭა-ლეჩხუმის და ქვემო სვანეთის (30.3 მლნ. ლარი) და მცხეთა-მთიანეთის (66.4 მლნ. ლარი) რეგიონებში ფიქსირდება. ძირითადი კაპიტალის მთლიანი ფორმირება სოფლის მეურნეობის, ნადირობისა და სატყეო მეურნეობის, მეთევზეობისა და თევზჭერის სფეროში იზრდება. 2012-2017 წლებში, ბიზნეს სექტორში შრომის პროდუქტიულობა - სოფლის, სატყეო და თევზის მეურნეობებში 12 პროცენტით, დასაქმებულთა რაოდენობა 55 პროცენტით, ხოლო შექმნილი დამატებითი ღირებულება 73 პროცენტით გაიზარდა. მიუხედავად ამისა, შრომის პროდუქტიულობა, ანუ ერთ დასაქმებულზე წარმოებული მთლიანი დამატებითი ღირებულება, სოფლის

¹⁰ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

¹¹ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

მეურნეობის დარგში ყველაზე მცირეა და 2018 წლის მონაცემების თანახმად, 4.04 ათასი ლარი შეადგინა. ბიზნეს სექტორის მოქმედ საწარმოთა რაოდენობა სოფლის მეურნეობის სექტორში დაბალია (1%). დარგის ბიზნეს სექტორის აქტივობაში უმრავლესობას მცირე მეწარმეები წარმოადგენენ.

სოფლის მეურნეობა/სექტორული ანალიზი

საქართველო 22 კლიმატურ ზონადაა დაყოფილი. მიწისა და კლიმატური პირობების მრავალფეროვნება სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ფართო სპექტრის მოყვანის საშუალებას იძლევა.

სასოფლო მეურნეობების რაოდენობის შესახებ მონაცემები ხელმისაწვდომია 2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის შედეგად. ქვეყანაში დაფიქსირდა 642.2 ათასი მეურნეობა, მათ შორის 640.0 ათასი - შინამეურნეობა და 2.2 ათასი - იურიდიული პირი. მათ შორის, 587.4 ათასი მეურნეობა სასოფლო-სამეურნეო მიწით, პირუტყვით, ფრინველით ან/და ფუტკრის ოჯახით. 2014 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით, მეურნეობების სარგებლობაში არის 842.3 ათასი ჰა სასოფლო-სამეურნეო და არასასოფლო-სამეურნეო მიწა. მათ შორის, 87.2% (734.8 ათასი ჰა) საკუთრებაშია, ხოლო 12.8% (107.5 ათასი ჰა) - დროებით სარგებლობაში. მეურნეობების სარგებლობაში 787.7 ათასი ჰა სასოფლო-სამეურნეო მიწაა. მათ შორის, 86.5% (681.1 ათასი ჰა) შინამეურნეობების, ხოლო 13.5% (106.6 ათასი ჰა) იურიდიული პირების სარგებლობაშია.

ყველა კატეგორიის მეურნეობების რაოდენობა სასოფლო-სამეურნეო მიწით 574.1 ათასი ერთეულია, ხოლო მეურნეობების საშუალო ფართობი 1.4 ჰექტარია. მეურნეობების უდიდესი ნაწილი მცირემიწიანია. კერძოდ, მეურნეობების 93.7 პროცენტს სარგებლობაში აქვს 2 ჰა-ზე ნაკლები სასოფლო-სამეურნეო მიწა, მეურნეობების რაოდენობა 2-დან 5 ჰექტრამდე ფართობის სასოფლო-სამეურნეო მიწით სულ 4.8 პროცენტია, ხოლო 5 ჰექტარზე მეტი მიწის ფართობი მხოლოდ 1.5 პროცენტს გააჩნია. მეურნეობების სარგებლობაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო მიწის 40.1% - კახეთში, 15.5% - ქვემო ქართლში, ხოლო 9.7% სამცხე-ჯავახეთშია. მიწის ნაკვეთის განაწილება, მფლობელის სქესის მიხედვით შემდეგია: კაცები ფლობენ სასოფლო-სამეურნეო მიწის 81 პროცენტს, ხოლო ქალები მხოლოდ 19 პროცენტს¹².

ოჯახური მეურნეობების განაწილება მეურნის ასაკის მიხედვით გვიჩვენებს, რომ 35 წლამდე მეურნეები (38,090 ადამიანი) საერთო რაოდენობის (639,963 ადამიანი) მხოლოდ 6 პროცენტია. ძირითადი აქტივობა აღინიშნება 35-64 წლის ასაკობრივ ჯგუფში, რომელიც საერთო რაოდენობის 59 პროცენტს (377,588 ადამიანი) შეადგენს. 65 წელს ზევით მეურნეების წილი კი 35 პროცენტია (224,285 ადამიანი). რეგიონების მიხედვით, მეურნეობების ყველაზე მეტი რაოდენობა იმერეთში (19.6%), კახეთსა (15.1%) და სამეგრელო-ზემო სვანეთში (13.3%) დაფიქსირდა.

მეურნეობების სარგებლობაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი მიწათსარგებლობის ფორმების მიხედვით გვიჩვენებს, რომ სტრუქტურაში 48 პროცენტი სახნავებს (377,445 ჰა) უკავია, 38 პროცენტი ბუნებრივ სათიბებსა და საძოვრებს (300,004 ჰა), ხოლო 14 პროცენტი მრავალწლოვანი ნარგავებით დაკავებული მიწაა (109,567 ჰა). სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია-მოდერნიზაციის პროექტი 2011 წლიდან მიმდინარეობს. შედეგად, 2012 წელს არსებული წყალუზრუნველყოფილი მიწის ფართობი ორჯერ გაიზარდა და, 2018 წლის მდგომარეობით, 127,000 ჰექტარს შეადგენს, ხოლო დაშრობა 38,000 ჰექტარზე ხორციელდება.

2018 წლის მონაცემებით, მეურნეობების მფლობელობაში ყველაზე მეტი ფრინველია (8,110.9 ათასი ფრთა), მას მოსდევს მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი (878.9 ათასი სული), ცხვარი და თხა (869.4 ათასი სული), ფუტკრის ოჯახი (257.8 ათასი სკა) და ღორი (163.2 ათასი სული).

2018 წელს მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის სულადობის მაღალი მაჩვენებელი ფიქსირდება სამეგრელო-ზემო სვანეთში (164.2 ათასი სული), იმერეთში (163.0 ათასი სული), ქვემო ქართლში (149.9 ათასი სული) და სამცხე-ჯავახეთში (100.2 ათასი სული). ყველაზე დაბალი რაჭა-ლეჩხუმსა და ქვემო სვანეთში (16.9 ათასი სული), მცხეთა-მთიანეთში (33.0 ათასი სული) და გურიაში (36.2 ათასი სული). ღორის სულადობით სამეგრელო-ზემო სვანეთი (45.7 ათასი სული), კახეთი (27.4 ათასი სული) და იმერეთის (28.3 ათასი სული) რეგიონები ლიდერობენ. ცხვრის სულადობის ძირითადი წილი კახეთის რეგიონზე მოდის (496.8 ათასი სული), მას მოსდევს ქვემო ქართლი (167.3 ათასი სული) და მცხეთა-მთიანეთი (58.2 ათასი სული). ფრინველის რაოდენობა მაღალია ქვემო ქართლში (3,677.2 ათასი ფრთა), კახეთსა (1,110.1 ათასი ფრთა) და იმერეთში (833.2 ათასი ფრთა).

2018 წელს, წინა წლის მაჩვენებელთან შედარებით, ხორბლის წარმოება 9.4 პროცენტით გაიზარდა და 107.1 ათასი ტონა შეადგინა. 31.4 პროცენტით გაიზარდა ქერის წარმოება (57.7 ათასი ტონა), 36.3 პროცენტით გაიზარდა სიმინდის წარმოება (194.2 ათასი ტონა). კარტოფილის წარმოება 31.9 პროცენტით გაიზარდა და 237.5 ათასი ტონა შეადგინა. ამასთან, 2018 წლის განმავლობაში წარმოებულია 142.2 ათასი ტონა ბოსტნეული, რაც 12.9 პროცენტით აღემატება 2017 წლის მაჩვენებელს. 2018 წლის მონაცემების მიხედვით, წინა წელთან შედარებით გაზრდილია

¹² ხელმისაწვდომია: <http://gender.geostat.ge/gender/index.php?action=Agriculture#publications>

საშუალო მოსავლიანობის მაჩვენებლები. ხორბლის საშუალო მოსავლიანობამ 2.54 ტონა/ჰა შეადგინა, ქერის საშუალო მოსავლიანობამ - 2.2 ტონა/ჰა, სიმინდის - 2.7 ტონა/ჰა, კარტოფილის - 12.5 ტონა/ჰა, ბოსტნეულის - 8.8 ტონა/ჰა, აქედან კიტრის საშუალო მოსავლიანობაა - 12.4 ტონა/ჰა, პომიდვრის - 11.0 ტონა/ჰა, კომბოსტოს - 29.9 ტონა/ჰა, ხახვის 6.7 ტონა/ჰა, ხოლო ნივრის 3.3 ტონა/ჰა.

2018 წელს ერთწლიანი კულტურების ნათესმა ფართობმა 207.1 ათასი ჰექტარი შეადგინა, მათ შორის, სამემოდგომო მარცვლოვანი კულტურების ნათესი ფართობია 54.5 ათასი ჰექტარი, ხოლო საგაზაფხულო კულტურების ნათესმა ფართობმა 152.7 ათასი ჰექტარი. ამავე წელს, ქვეყანაში წარმოებულია 93.3 ათასი ტონა თესლოვანი ხილი, რაც 3.6-ჯერ აღემატება წინა წლის შესაბამის მაჩვენებელს. საანგარიშო პერიოდში, ასევე წარმოებულია 54.2 ათასი ტონა კურკოვანი ხილი (წინა წელთან შედარებით 15.1 პროცენტით მეტი), 23.1 ათასი ტონა კაკლოვანი ხილი (7.2 პროცენტით ნაკლები), 16.0 ათასი ტონა სუბტროპიკული ხილი (23.1 პროცენტით მეტი), 66.3 ათასი ტონა ციტრუსი (13.9 პროცენტით მეტი). აღსანიშნავია, რომ 2018 წელს წარმოებულია 259.9 ათასი ტონა ყურძენი, რაც 43.8 პროცენტით აღემატება წინა წლის შესაბამის მაჩვენებელს.

სოფლის მეურნეობა/სოფლის განვითარება - სექტორული ანალიზი გენდერულ ჭრილში

საქართველოსთვის, სოფლის მეურნეობა კვლავ პრიორიტეტულ სექტორად რჩება მშპ-ში შტანილი წვლილისა და ეკონომიკური ზრდის თვალსაზრისით. სექტორში გენდერულ სხვაობათა შეფასება აჩვენებს, რომ ქალები მამაკაცებზე მეტად არიან ჩართულნი დაბალშემოსავლიან საქმიანობაში, როგორც არის საარსებო სოფლის მეურნეობა. კაცებთან შედარებით ქალების მონაწილეობა სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაში მცირემასშტაბიანია.¹³ მნიშვნელოვანია ქალების როლი სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარებაში. თუმცა, ხშირად სოფლად მცხოვრები ქალების მიერ სოფლის მეურნეობაში შეტანილი წვლილი შეუმჩნეველია, ვინაიდან მათი შრომა ძირითად შემთხვევაში ასოცირდება ოჯახურ პასუხისმგებლობასთან და აუნაზღაურებელი რჩება. დასაქმებულ ქალებს კი სოფლის მეურნეობის ყველა სექტორში უფრო ნაკლები ანაზღაურება აქვთ, ვიდრე კაცებს. საშუალოდ, ქართველი ქალები კაცის შემოსავლის 75 პროცენტს გამოიმუშავენ.

ზოგადი გენდერული სტატისტიკის მიხედვით, კაცებს საქართველოში უფრო მაღალი მენეჯერული პოზიციები უკავიათ და მეტი შემოსავალი აქვთ სოფლის მეურნეობის და მშენებლობის დარგებში, სადაც განსაკუთრებით ცოტა ქალია ოფიციალურად დასაქმებული.

ამავდროულად, კვლევა ყურადღებას ამახვილებს ქალთა შეზღუდულ წვდომაზე ისეთ რესურსებთან როგორცაა: მიწა და ფინანსები, ასევე, ქალთა ლიმიტირებულ ჩართულობაზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. კაცებთან შედარებით, ქალებს უფრო ნაკლებად აქვთ წვდომა ინფორმაციასთან, თანამედროვე ტექნოლოგიებთან და სასოფლო-სამეურნეო რესურსებთან¹⁴.

კლიმატი და გარემოს დაცვა

ზედაპირული და მიწისქვეშა წყლის რესურსების თვალსაზრისით, საქართველო ევროპაში ერთ-ერთი ყველაზე მდიდარი ქვეყანაა. საქართველოში ერთ სულ მოსახლეზე 14,000 მ³ მტკნარი ზედაპირული წყალი მოდის, მაშინ, როდესაც ევროპის ანალოგიური მაჩვენებელი საშუალოდ მხოლოდ 9,300 მ³-ს შეადგენს. საქართველოს ზედაპირული წყლის რესურსები წარმოდგენილია 26,000-ზე მეტი მდინარითა და 850 ტბით, 43 წყალსაცავით, 734 მცინვარითა და 627 კმ² საერთო ფართობის მქონე ჭარბტენიანი ტერიტორიებით.

2017 წელს, წყლის აღება სოფლის მეურნეობაში 1,798.17 მილიონი კუბ. მეტრია. 2018 წლის მონაცემებით, მდიდარი წყლის რესურსების ფონზე, წყალმომარაგების სისტემაზე (სასმელი წყალი) მიერთებული მოსახლეობის რაოდენობამ 2.45 მილიონი შეადგინა, ანუ საერთო რიცხოვნობის 65.8 პროცენტი. ბოლო წლებში წყალმომარაგების სისტემაზე მიერთებული მოსახლეობის რაოდენობა გაზრდილია, ხოლო შემცირებულია წყალმომარაგებელი საწარმოების მიერ წყალმომარაგების სისტემაში გაშვებული წყლის მოცულობა. ასევე, მცირდება დანაკარგები წყლის ტრანსპორტირებისას. 2018 წელს დანაკარგის მოცულობამ 66.4 პროცენტი შეადგინა.

საქართველო მთიანი ქვეყანაა, დაბლობი ზონა ქვეყნის ტერიტორიის მხოლოდ 46%-ს მოიცავს. დაბლობში მიწის რესურსები ხასიათდება სასოფლო-სამეურნეო ათვისების მაღალი დონით, სავარგულების მაღალი ბუნებრივი

¹³ გაეროს განვითარების პროგრამა „გენდერული ბარიერები საქართველოში: ბარიერები და რეკომენდაციები. ნაწილი II, გვ. 37

¹⁴ გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია (FAO). გენდერი, სოფლის მეურნეობა და სოფლის განვითარება. ქვეყნის გენდერული შეფასების სერია. რომი. 2018 წ. გვ 51-54

ნაყოფიერებით. საქართველოში მიწის რესურსების გამოყენების თვალსაზრისით საქართველოს ტერიტორია შეიძლება დაიყოს სამ ნაწილად: 1. სამიწადმოქმედო ტერიტორია – 15.8%; 2. ბუნებრივ-სამეურნეო ფართობი (ტყე, ბუჩქნარი, სათიბ-სამოვრები) – 70.6%; 3. სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული მიწა – 13.6%.

საქართველოში ტყეები თითქმის მთლიანად (97.7%) მთის ფერდობებზეა. დასავლეთ საქართველოში ტყეები იწყება ზღვის დონიდანვე და ფარავს დაბლობებსა და მთისწინა კალთებს ზღვის დონიდან 500 მეტრ სიმაღლემდე. სატყეო მეურნეობის ძირითადი მიზანია ეროვნული მეურნეობისა და მოსახლეობის მრავალფეროვანი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება ტყის პროდუქტებზე ტყის რესურსების გამოუღველად. ეს ამოცანა უნდა წყდებოდეს ტყით დაფარული ფართობების შეუმცირებლად, ტყის პროდუქტიულობის შენარჩუნებით, მისი ბუნებისდაცვითი, სანიტარულ-ჰიგიენური და სხვა სასარგებლო თვისებების დაცვით.

საქართველოს ტყეს სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს როგორც მოსახლეობის უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობისათვის, ისე ქვეყნის ეკონომიკის სხვადასხვა დარგის განვითარებისათვის. ტყე საქართველოს მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილს უზრუნველყოფს სუფთა წყლით. ტყის ეკოსისტემების სიჯანსაღეზე დამოკიდებული ეკონომიკის სექტორების (სოფლის მეურნეობა, ჰიდროენერგეტიკა და სხვ.) წყლით მომარაგება. ტყე განსაზღვრავს წყლის ხარისხს და ამცირებს წყალმოვარდნებისა და წყალდიდობების საფრთხეს ნალექების ზედაპირული ჩამონადენის რეგულირებით. ის ხელს უშლის ნიადაგის ეროზიის განვითარებას, ამცირებს მეწყრის, ზვავისა და ღვარცოფის განვითარების რისკს და არბილებს მათ შემოქმედებას. ატმოსფეროდან ნახშირბადის შთანთქმითა და ტყის მასასა და ნიადაგში მისი შეკავებით ტყე მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ნახშირბადის გლობალურ ციკლში. ტყის აღნიშნული მარეგულირებელი ფუნქციები მნიშვნელოვანია ჰიდროენერგეტიკისა (ჯანსაღი ტყე უზრუნველყოფს მდინარის წლის სტაბილურ ჩამონადენს, ამცირებს ფსკერულ ნატანს და წყალსაცავებს ამოვსებისაგან იცავს) და სოფლის მეურნეობის (ხდება ნიადაგის ეროზიისგან დაცვა, მავნებლების კონტროლი, სოფლის მეურნეობის კულტურების დამტვერვა და სხვ.) განვითარებისათვის. საქართველოს ტყეს უდიდესი ესთეტიკური და რეკრეაციული მნიშვნელობა აქვს. მას დიდი წვლილი შეაქვს ქვეყნის ტურისტული პოტენციალისა და ამ საქმიანობასთან დაკავშირებული შემოსავლების ზრდაში. ტყის ეკოსისტემებზე დამოკიდებული არაერთი კურორტისა და ტურიზმის სხვადასხვა სახეობის არსებობა და განვითარება.¹⁵

ბიზნესში, სატყეო სექტორში დასაქმებულთა რაოდენობა 2017 წელს 870 კაცია (ბიზნეს სექტორში დასაქმებულთა 0.1 პროცენტი). ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება ბოლო წლების განმავლობაში აქტუალურია. მნიშვნელოვან უარყოფით შემოქმედებას ახდენს ადამიანის ჯანმრთელობაზე. დაბინძურებული ჰაერი იწვევს სხვადასხვა დაავადებას და ადამიანების ნაადრევ სიკვდილს. ჰაერის ზოგიერთი დამაბინძურებელი ზიანს ეკოსისტემებსაც აყენებს. საქართველოში ქიმიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული მონაცემები მწირია. სოფლის მეურნეობაში მოიხმარება შემდეგი აგროქიმიკატები: სასუქები, პესტიციდები, ჰერბიციდები, და სხვა. ასევე, ფართოდაა გავრცელებული მინერალური სასუქები. საქართველოს სოფლის მეურნეობისთვის ბუნებრივი კატასტროფებიდან გამოწვეული რისკები და დანაკარგები მაღალია.

საქართველოში ნარჩენების მართვის სფეროში სტატისტიკური მონაცემების და სათანადო ინფრასტრუქტურის არარსებობა მნიშვნელოვანი გამოწვევაა გონივრული პოლიტიკის დაგეგმვისათვის. 2018 წლის მდგომარეობით, საქართველოში საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი მხოლოდ 3 მოქმედი ნაგავსაყრელია (ერთი კერძო და 2 სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული. გაცემულია ერთი გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება აჭარის არ ევროსტანდარტების შესაბამისი ნაგავსაყრელის ასაშენებლად). თითქმის ყველა სოფელს აქვს ერთი ან მეტი მცირე ზომის სტიქიური ნაგავსაყრელი. ხშირ შემთხვევაში, ისინი განთავსებულია მდინარეების ნაპირებზე ან მოსახლეობასთან ახლოს და, შესაბამისად, საფრთხეს უქმნის ადამიანის ჯანმრთელობასა და გარემოს. საერთო ჯამში საქართველოში სახელმწიფო მმართველობაში აღირიცხება 57 ოფიციალური არასახიფათო ნარჩენების/მუნიციპალური ნარჩენების ნაგავსაყრელი, მათგან 23 დახურულია, ხოლო 30 მოქმედი ნაგავსაყრელი ოპერირებს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან შეთანხმებული შესაბამისობაში მოყვანის გეგმის შესაბამისად. ბევრად მეტი რაოდენობისაა მცირე ზომის სტიქიური ნაგავსაყრელები.

დაცული ტერიტორიების სისტემა ემსახურება ბუნებრივი ეკოსისტემების, ლანდშაფტებისა და ცოცხალი ორგანიზმების დაცვასა და აღდგენას, საქართველოს “წითელ ნუსხაში” შეტანილი, გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი გარეული ცხოველებისა და მცენარეების გენოფონდის დაცვას, უნიკალური და იშვიათი ორგანული თუ არაორგანული ბუნებრივი წარმონაქმნების შენარჩუნებას, ეროზიული, ღვარცოფის, წყალდიდობა-წყალმოვარდნის, ზვავის, მეწყრის აქტიური გავლენის ზონაში მოხვედრილი ტერიტორიების, აგრეთვე, ზედაპირული და მიწისქვეშა წყლების ფორმირების, გადინებისა და განტვირთვის არელების დაცვას

¹⁵ ეროვნული სატყეო კონცეფცია, 2014

ანთროპოგენური ზემოქმედებისაგან. საქართველოს დაცული ტერიტორიები წარმოადგენს ვიზიტორებისათვის მიმზიდველ და ხშირად მონახულებად ტერიტორიებს.

ტყეების მდგრადმა მართვამ უნდა უზრუნველყოს მათი ეკონომიკური, სოციალური და ეკოლოგიური ფუნქციების შენარჩუნება. საქართველოში, როგორც მთაგორიანი რელიეფის მქონე ქვეყანაში, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ტყეების დაცვითი ფუნქციების კონსერვაციას, რაშიც შევა ეროზიული, ღვარცოფის, წყალდიდობა- წყალმოვარდნის, ზვავის, მეწყერის აქტიური გავლენის ზონაში მოხვედრილი ტერიტორიების, აგრეთვე, ზედაპირული და მიწისქვეშა წყლების ფორმირების, გადინებისა და განტვირთვის არელების დაცვა ანთროპოგენური ზემოქმედებისაგან და სხვა. თუმცა, პარალელურად, მნიშვნელოვანია ტყეების მართვის ეკონომიკური მოდელების შემუშავებაც, რაც მოსახლეობას უზიდავს ტყეების მიმართ მომხმარებლური დამოკიდებულება შეცვალოს ეკონომიკურად მომგებიანი რესურსის გაფრთხილებისკენ.

კლიმატის ცვლილება

კლიმატის ცვლილება და მისი უარყოფითი გავლენა საქართველოს ეკოსისტემებსა და ეკონომიკაზე დიდ საფრთხეს უქმნის ქვეყნის მდგრად განვითარებას. ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობა, რთული რელიეფი, მრავალფეროვანი მიწის საფარი და სპეციფიკური კლიმატი, რომელიც მოიცავს თითქმის ყველა კლიმატურ ზონას, საქართველოში კლიმატის ცვლილების უარყოფითი შედეგების ფართო სპექტრის გამოვლენის პირობებს ქმნის.

ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორების ადაპტაცია და კლიმატის ცვლილების ზემოქმედების შედეგად დამდგარი ზარალისა და ზიანის შემცირება კრიტიკულად მნიშვნელოვანია სიღარიბის შემცირებისა და გარემოს დეგრადაციისაგან დაცვისთვის.

კლიმატის ცვლილების შედეგების გამოვლინებამ საქართველოში უკვე მოახდინა უარყოფითი ზემოქმედება ბუნებრივ რესურსებზე, ეკოსისტემებსა და ეკონომიკის თითქმის ყველა სექტორზე, განსაკუთრებით კი სოფლის მეურნეობაზე, რომელიც ბუნებრივად ყველაზე მგრძობიარეა კლიმატის ცვლილების მიმართ.

2017 წლის 7 ივნისიდან საქართველოსთვის ძალაში შევიდა გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის „პარიზის შეთანხმება“, რომელიც კლიმატის ცვლილების მსოფლიო პოლიტიკაში ახალი ეტაპის დასაწყისად ითვლება და რომლის ძირითადი მიზნებია: 1) კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული რისკების და ეკონომიკის სექტორებზე ნეგატიური ზემოქმედების მნიშვნელოვანი შემცირება, გლობალური საშუალო ტემპერატურის ზრდის 2°C-მდე შეზღუდვით; 2) ქვეყნების უკეთ ადაპტირება კლიმატის ცვლილებასთან და ქვეყნების დაბალემისიანი განვითარება იმგვარად, რომ არ შეიზღუდოს საკვების წარმოება.

საქართველოს მთავრობამ, 2015 წლის „პარიზის შეთანხმების“ მხარეთა კონფერენციამდე ეროვნულად განსაზღვრული წვლილის (NDC) დოკუმენტის შემუშავებით, გამოხატა კლიმატის ცვლილებასთან ბრძოლის გლობალურ ძალისხმევასთან შეერთების მზადყოფნა. საქართველოს ეროვნულად განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტში ხაზგასმულია სოფლის მეურნეობის სექტორის მნიშვნელობა: „საქართველოს სოფლის მეურნეობის სექტორი უმნიშვნელოვანეს როლს თამაშობს ქვეყნის ეკონომიკაში. ქართველმა ფერმერებმა უნდა შეასრულონ საკვანძო როლი საზოგადოების ფუნდამენტური საჭიროების - უსაფრთხო, დაცული და ხელმისაწვდომი საკვების მიწოდების უზრუნველყოფაში. ეს ფაქტი ხაზს უსვამს სოფლის მეურნეობაზე კლიმატის ცვლილების გავლენისა და კვების უსაფრთხოებას შორის არსებული დამოკიდებულების მნიშვნელობას“.

კლიმატის ცვლილების მიმართ სოფლის მეურნეობის სექტორის ადაპტაციისათვის მნიშვნელოვანი ნაბიჯებია დაგეგმილი. მაგ. 1. სოფლის მეურნეობაში გვალვებზე, წყალდიდობებზე და სხვა ექსტრემალურ მოვლენებზე სწრაფი რეაგირების გეგმების მომზადება და განხორციელება; 2. ირიგაციის მართვისა და წყლის გამოყენების ინოვაციური მეთოდების დანერგვა და სხვა.

ამჟამად საქართველო ამზადებს „ეროვნულად განსაზღვრული წვლილის“ დოკუმენტის განახლებულ ვარიანტს, ვალდებულების სამიზნე მაჩვენებლების მიღწევა დაკავშირებულია ეკონომიკის ყველა ძირითადი სექტორის მდგრად და კლიმატგონივრულ განვითარებასთან, დოკუმენტის მნიშვნელოვანი ნაწილი დაეთმობა სოფლის მეურნეობის სექტორიდან სათბურის აირების შემცირებასა და სექტორის ადაპტაციის შესაძლებლობების გაძლიერებას.

პოლიტიკის მიღწევები (2015-2020)

„ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ“ (DCFTA) ხელშეკრულებაზე ხელმოწერამ ქართული პროდუქციის ევროკავშირის ბაზარზე გატანის რეალური პერსპექტივა შექმნა. ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმების განხორციელების პროცესში რეფორმები გატარდა კომპლექსურად ყველა მიმართულებით, განსაკუთრებით სურსათის უვნებლობის სფეროში. ქართველ მეწარმეებს საშუალება მიეცათ საერთაშორისო და ევროპული სტანდარტების ეტაპობრივად დანერგვის შესაძლებლობა. შედეგად გაიზარდა ხარისხიანი პროდუქციის წარმოებისა და მიწოდების მასშტაბები, რამაც ხელი შეუწყო პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას საერთაშორისო ბაზარზე.

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ ინიცირებულია და ხორციელდება ერთიანი აგროპროექტი, რომლის მიზანია სოფლის მეურნეობის პირველადი წარმოების გადამამუშავების და შენახვა-რეალიზაციის რგოლების უზრუნველყოფა იაფი და ხელმისაწვდომი ფულადი სახსრებით, აგროსექტორში დაზღვევის განვითარების ხელშეწყობა, სანერგე მეურნეობების მოწყობის და მრავალწლოვანი კულტურების თანამედროვე ბაღების გაშენების ხელშეწყობა, სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსება.

ერთიანი აგროპროექტის ფარგლებში აგროდაკრედიტების საერთო მოცულობა დღეისათვის (30.06.2019-ის მდგომარეობით) უკვე 2,013,139,276 ლარს (შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტი) აჭარბებს; 30.06.2019-ის მდგომარეობით გაშენებულია 7,473 ჰა ინტენსიური ტიპის ხეხილის ბაღი (დაფინანსებულია/დამტკიცებულია 7,526 ჰა); დღეისათვის დაფინანსებულია 200 ახალი საწარმო, გაფართოებული და გადაიარაღებულია 940 არსებული საწარმო.

მნიშვნელოვანი შედეგებია აგროდაზღვევის მიმართულებით, რომლის მთავარი მიზანია აგროსექტორში სადაზღვევო ბაზრის განვითარება, სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის ხელშეწყობა, სასოფლო-სამეურნეო სფეროში დასაქმებული პირების კონკურენტუნარიანობის ამაღლება. 2014-2018 წლებში აგროდაზღვევის პროგრამის ფარგლებში გაცემულია 81,453 პოლისი. სულ დაზღვეულია 71,413 ჰა მიწის ფართობი. 2014-2018 წლებში ანაზღაურებულმა ზარალმა შეადგინა - 35,342,381 ლარი.

სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამის ფარგლებში, რომლის მიზანია სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა, 30.06.2019 მდგომარეობით, გაფორმდა 102 ხელშეკრულება, ჯამური თანხით - 14,307,042 ლარი, საიდანაც თანადაფინანსების მოცულობამ შეადგინა 6,677,671 ლარი.

ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტის მიზანია აღრიცხულ იქნეს საქართველოს მასშტაბით სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობით დაკავებული ყველა პირი, რაც შესაძლებლობას მისცემს სახელმწიფოს ფლობდეს მათ შორის სტატისტიკურ ინფორმაციას, რომელიც გამოყენებული იქნება სამიზნე ჯგუფების სწორი შერჩევისათვის და მათთვის სხვადასხვა მასტიმულირებელი პროექტების/პროგრამების საჭიროებისამებრ დაგეგმვისა და განხორციელებისთვის. 2018 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით, რეგისტრირებულია 107,058 ფერმა/ფერმერი.

მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა ხარისხის საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვას, რომელიც ხორციელდება „ერთიანი აგროპროექტის“ ფარგლებში. ყველა საწარმო, რომელიც გადამამუშავებელი და შენახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროგრამით სარგებლობს, ვალდებულია დანერგოს ISO-22000-ს ან HACCP-ის საერთაშორისო სტანდარტი.

აღსანიშნავია მევენახეობა-მეღვინეობის განვითარების კუთხით განხორციელებული ღონისძიებები, მათ შორის, ვენახების კადასტრის პროგრამა და ბაზრების დივერსიფიკაცია. ბოლო წლებში რთველის ახალი მიდგომებით ჩატარება მევენახეობა-მეღვინეობის დარგის განვითარების დამატებითი სტიმული გახდა. 2018 წელს ღვინის ექსპორტმა რეკორდულ მაჩვენებელს მიაღწია, ექსპორტირებულია 86.2 მლნ ბოთლი (0.75 ლ), მსოფლიოს 53 ქვეყანაში.

ფერმერთა კონკურენტუნარიანობის ამაღლების მიზნით, საერთაშორისო ორგანიზაციებთან აქტიური თანამშრომლობით, მიმდინარეობს ფერმერთა ექსტენციის სხვადასხვა პროგრამები, სხვადასხვა მიმართულებებით, შემუშავებულია ექსტენციის სტრატეგია, ფუნქციონირებს მობილური ექსტენციის სისტემა.

საქართველოს მასშტაბით სულ რეგისტრირებულია 1,021 სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივი. ხორციელდება სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შესაძლებლობების განვითარებაზე ორიენტირებული

პროგრამები.

სახელმწიფო პროგრამების საშუალებით ქვეყანაში წლიდან წლამდე იზრდება მელიორირებული (წყალუზრუნველყოფილი და დრენირებული) მიწების ფართობები. ვითარდება და უმჯობესდება სარწყავი (საირიგაციო) და დამშრობი (სადრენაჟე) სისტემები. თანდათანობით ხორციელდება მორწყვის თანამედროვე სისტემების დანერგვა.

საქართველოს გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინიციატივით და დანიის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (DANIDA) დაფინანსებით 2018 წლიდან დაიწყო სოფლად ახალგაზრდა მეწარმეების მხარდაჭერის პროგრამა - „ახალგაზრდა მეწარმე“. პროგრამის ძირითად ამოცანას ახალგაზრდებისთვის ფინანსური და ტექნიკური დახმარების გაწევის გზით რეგიონებში ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობა და სიღარიბის შემცირება, ხოლო ძირითად მიზანს რეგიონებში კერძო სექტორის განვითარება, ახალგაზრდების ბიზნესში ჩართულობის ხელშეწყობა და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოება-რეალიზაციის ჯაჭვში ინვესტიციების განხორციელება წარმოადგენს. პროგრამა ითვალისწინებს, როგორც სასოფლო-სამეურნეო, ისე არასასოფლო-სამეურნეო ბიზნეს მიმართულებების დაფინანსებას. 30.06.2019-ის მდგომარეობით პროგრამის ფარგლებში, გაფორმდა 178 ხელშეკრულება, ჯამური თანხით - 18,931,868 ლარი, საიდანაც თანადაფინანსების მოცულობამ შეადგინა 7,381,040 ლარი.

სსიპ საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია განთავსდა ახალ შენობაში და აღიჭურვა თანამედროვე სურსათის უვნებლობის, ცხოველთა ჯანმრთელობისა და ფიტოსანიტარული სისტემის მეთოდოლოგიური მიდგომების, დიაგნოსტიკისა და შემოწმების დანადგარებით. ლაბორატორიაში დანერგილი კვლევები სრულად არის აკრედიტირებული საერთაშორისო სტანდარტის ISO 17025:2005 შესაბამისად. განხორციელდა 11 ლაბორატორიის შენობა-ნაგებობების კაპიტალური შეკეთება და თანამედროვე მატერიალურ-ტექნიკური ბაზით აღჭურვა.

ჩამოყალიბდა და ფუნქციონირებს სურსათის უვნებლობის სისტემა. სამომხმარებლო ბაზრისა და საზოგადოებრივი კვების ობიექტების კონტროლის ფარგლებში მუდმივად ხორციელდება სახელმწიფო კონტროლი.

მომხმარებლის ინტერესების დაცვის, მისი ინფორმირებულობის გაზრდისა და ბაზარზე ვითარების გაჯანსაღების მიზნით ამოქმედდა ახალი რეგულაციები.

ცხოველთა ჯანმრთელობის დაცვისა და ეპიზოოტიური კეთილსაიმედოობის მიზნით, ყოველწლიურად ხორციელდება უფასო ვაქცინაცია. წარმატებით მიმდინარეობს მსხვილფეხა და წვრილფეხა პირუტყვის ინდენტიფიკაცია-რეგისტრაცია.

ქვეყნის მასშტაბით ფუნქციონირებს 6 ვეტერინარული ზედამხედველობის პუნქტი, სადაც ცხოველების სეზონური გადარეკვისას ხდება პირუტყვის უფასოდ დამუშავება გარეგანი პარაზიტების საწინააღმდეგოდ.

ყოველწლიურად ხორციელდება პროგრამები სასოფლო-სამეურნეო კულტურების დაცვის ღონისძიებები საკარანტინო და განსაკუთრებით საშიში მავნე ორგანიზმებისაგან კერების ლიკვიდაციის საშუალებით.

შეიქმნა „ხარისხის ნიშანი“, რომელიც მიზნად ისახავს საქართველოში სურსათთან დაკავშირებული ხარისხის სქემების განვითარებას, პროდუქტის ბრენდინგის, მარკეტინგის საერთაშორისო პრაქტიკის დანერგვის ხელშეწყობას, მათი დაცვის სამართლებრივი და ინსტიტუციონალური მექანიზმების სრულყოფას, ხარისხის ნიშნის მიხედვით ნიშანდებული სურსათის პოპულარიზაციას და საქართველოში წარმოებული სურსათის მიმართ მომხმარებელთა ნდობის ამაღლებას.

მეხილეობის საცდელ-საკოლექციო ნარგავობა გამდიდრდა 120 ადგილობრივი, 60 ინტროდუცირებული და კენკროვნების 8 ჯიშით. მოძიებულია და კვლევაში დაემატა ვაზის 45 ველური ფორმა, 30 ადგილობრივი და 15 ინტროდუცირებული ჯიში.

მიმდინარეობს სელექციური სამუშაოები ქართული მთის ძროხის, ტიპური ქართული ნაზმატყლიანი და ნახევრადნაზმატყლიანი ცხვრის, მეგრული თხის და კახური ღორის სანაშენე ბირთვის შექმნის მიზნით; ასევე, მიმდინარეობს ადგილობრივი ქათმის, ჭრელი იხვის, ჩალისფერი ინდაურის, ჯავახური ბატის, კოლხური ხოხბის ხალასად მოშენება; მოძიებულია და შექმნილია ქართული ფუტკრის მეგრული პოპულაციის სანაშენე ბირთვი.

გამოკვლეულია საქართველოს ნიადაგები 100 ათასამდე ჰა სას/სამ დანიშნულების ფართობები. შედგენილია 6 თემატური რუკა.

ბაზარზე ხარისხიანი სათესლე და სარგავი მასალის დამკვიდრებისათვის, თესლისა და სარგავი მასალის სერტიფიცირების სისტემის დანერგვის მიზნით, შეიქმნა საერთაშორისო წესების და სტანდარტების შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზა, ამუშავდა მარცვლეული კულტურების (ხორბალი, ქერი) სავალდებულო და სარგავი მასალის ნებაცხოვლობითი სერტიფიცირების სისტემა. თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისად აღიჭურვა თესლის ხარისხის ლაბორატორია და მიმდინარეობს აკრედიტაციის სამუშაოები. ამუშავდა მინდვრის კულტურების აქტიური კოლექციისა და ინ-ვიტრო გენ-ბანკები.

ბოლო პერიოდში დადებითი ტენდენციები შეინიშნება აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტის მიმართულებით, მნიშვნელოვანი ღონისძიებები ტარდება ბაზრების დივერსიფიკაციის მიმართულებით.

2018 წელს, წინასწარი მონაცემებით, მთლიანი შიდა პროდუქტი მიმდინარე ფასებში, სოფლის მეურნეობის, ნადირობის და სატყეო მეურნეობის, თევზჭერის და მეთევზეობის სექტორში, 2017 წელთან შედარებით 131 მლნ ლარით (5.0%), ხოლო 2012 წელთან შედარებით 803 მლნ ლარით (41.5%) გაიზარდა და 2.7 მლრდ ლარი შეადგინა. 2012-2018 წლებში, აღნიშნული მაჩვენებლის საშუალო წლიური მატების ტემპმა 134 მლნ ლარი, ხოლო საშუალო წლიური ზრდის ტემპმა 6.0% შეადგინა.

2012 წლიდან 2017 წლამდე, საშუალო წლიური მშპ მიმდინარე ფასებში, გაანგარიშებული სოფლის მეურნეობის სექტორში დასაქმებულ ერთ ადამიანზე, გაიზარდა 42.5%-ით. აღნიშნულ პერიოდში, მაჩვენებლის საშუალო წლიური ზრდა 7.3%-ს შეადგენდა.

2018 წელს, წინასწარი მონაცემებით, მთლიანი შიდა პროდუქტი მუდმივ ფასებში, სოფლის მეურნეობის, ნადირობის და სატყეო მეურნეობის, თევზჭერის და მეთევზეობის სექტორში, 2017 წელთან შედარებით 13 მლნ ლარით (0.7%), ხოლო 2012 წელთან შედარებით 183 მლნ ლარით (11.6%) გაიზარდა და 1.8 მლრდ ლარი შეადგინა.

წინასწარი მონაცემებით, 2018 წელს, აგროსასურსათო სექტორის (სოფლის მეურნეობის პროდუქციის პირველადი და სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავების შედეგად მიღებული პროდუქცია) მთლიანი გამოშვება, 2017 წელთან შედარებით 455 მლნ ლარით (5.1%), ხოლო 2012 წელთან შედარებით 2.8 მლრდ ლარით (42.1%) გაიზარდა და 9.3 მლრდ ლარი შეადგინა. 2012-2018 წლებში, აღნიშნული მაჩვენებლის საშუალო წლიური მატების ტემპმა 459 მლნ ლარი, ხოლო საშუალო წლიური ზრდის ტემპმა 6.0% შეადგინა.

2018 წლის მონაცემებით, საქართველოდან აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტის ღირებულებამ რეკორდულ მაჩვენებელს მიაღწია და 959.2 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 23.2%-ით აღემატება 2017 წლის და 87.9%-ით აღემატება 2012 წლის ანალოგიურ მაჩვენებლებს.

2018 წელს, 2012 წელთან შედარებით, აგროსასურსათო პროდუქციით სავაჭრო ვაჭრობის უარყოფითი სავაჭრო სალდო -753 მლნ აშშ დოლარიდან -394 მლნ აშშ დოლარამდე შემცირდა. კლებამ 47.6% შეადგინა.

მნიშვნელოვანია, რომ განვითარების პროცესი გაგრძელდეს და შემდგომ სტრატეგიულ პერიოდში უპირატესობა მიენიჭოს სოფლის მეურნეობის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების მიმართულებით პროგრამების განხორციელებას, უზრუნველყოფილ იქნას ხარისხიანი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების საშუალებების გამოყენება სურსათის წარმოებისთვის, მეტი ყურადღება გამახვილდეს მდგრად განვითარებაზე და ბუნებრივი რესურსების რაციონალურ გამოყენებაზე.

საქართველოს სოფლის განვითარების 2017-2020 წლების სტრატეგიის 2017-2018 წლების ძირითადი შედეგები

წლების განმავლობაში საქართველოს მთავრობა მნიშვნელოვან ღონისძიებებს ახორციელებდა სოფლის განვითარების მიზნით, თუმცა სახელმწიფო პოლიტიკის დონეზე სოფლის განვითარება პირველად 2017 წელს ჩამოყალიბდა. შესაბამისად, საქართველოს მთავრობამ შეიმუშავა საქართველოს სოფლის განვითარების 2017-2020 წლების სტრატეგია და 2017 წლის სამოქმედო გეგმა, რაც წინგადადგმული ნაბიჯია საქართველოს ევროკავშირთან დაახლოების გზაზე. ამ პროცესში აღსანიშნავია ევროკავშირის მხარდაჭერა, ევროკავშირის სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის (ENPARD) ფარგლებში. საქართველოს სოფლის განვითარების 2017-2020 წლების სტრატეგიაში გათვალისწინებულია საქართველოს მთავრობის პრიორიტეტები და ყველა იმ სექტორული თუ მულტისექტორული განვითარების მიმართულება, რომლებიც კავშირშია სოფლის

განვითარებასთან. სტრატეგიას სამი პრიორიტეტული მიმართულება აქვს: (1) ეკონომიკა და კონკურენტუნარიანობა; (2) სოციალური პირობები და ცხოვრების დონე; და (3) გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა. სტრატეგიის შესაბამისად, დაიგეგმა და განხორციელდა 2017 და 2018 წლების სამოქმედო გეგმები.

პრიორიტეტი 1: ეკონომიკა და კონკურენტუნარიანობა

- დაფინანსდა 74 ახალი ან არსებული საწარმოს გაფართოება/გადაიარაღება/ მოდერნიზება.
- დაფინანსდა 114 ახალგაზრდა მეწარმე.
- გაშენდა/დაკონტრაქტდა 2,053 ჰა ახალი ბაღი.
- დასრულდა 10 გადამამუშავებელი საწარმოს და 3 შემნახველი საწარმოს შექმნა.
- მოეწყო 2 ადგილობრივი გამოფენა-გაყიდვა.
- გაუმჯობესდა სარწყავი წყლის მიწოდება 1,440 ჰექტარზე.
- რეგულარულ სარწყავში გადასაცემი მიწის ფართობი გაიზარდა 6.6 ათასი ჰექტრით. დასრულდა სამი მაგისტრალური არხის რეაბილიტაცია.
- ბენეფიციარი კომპანიების კრედიტისა და ლიზინგის საგნის პროცენტის თანადაფინანსების მიმართულებით მხარი დაეჭირა 15 ახალ ან/და არსებული საწარმოს გაფართოების პროექტს.
- სასტუმრო ინდუსტრიის მიმართულების ფარგლებში მხარი დაეჭირა 28 ახალ ან/და არსებული სასტუმროს გაფართოების პროექტს.
- დამატებით 3 ტურისტული პროდუქტი შეიქმნა, დამატებით 2 ინფრასტრუქტურული პროექტი განხორციელდა.
- 40 მუნიციპალიტეტში განხორციელდა 31 კულტურული და საგანმანათლებლო პროექტი.
- რეაბილიტირებულია რეგიონებში მდებარე კულტურული მემკვიდრეობის 76 ძეგლი.
- განხორციელდა რეგიონებში სამინისტროს დაქვემდებარებაში არსებული 12 სსიპ-ის (მუზეუმების, სახლ-მუზეუმების), ასევე, მუზეუმ-ნაკრძალების დაფინანსება.
- 2018 წელს გადამზადდა ტურიზმის სექტორში დასაქმებული 600 ადამიანი.

პრიორიტეტი 2: სოციალური მდგომარეობა და ცხოვრების დონე

- გადამზადდა ციფრულ წიგნიერებასა და პროგრამირების ენებში 1,150 ბენეფიციარი და ელექტრონულ წიგნიერებაში 200 მეწარმე.
- შეიქმნა და აღიჭურვა 2 ინოვაციების ცენტრი და 1 ინოვაციების ჰაბი.
- ტრენინგი "მეწარმეობის უნარების განვითარება" გაიარა 32-მა მასწავლებელმა და 2-მა დირექტორმა
- სახელმწიფო ენის სწავლების პროგრამით ისარგებლა 3400-მა ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენელმა.
- სხვადასხვა ტიპის ახალგაზრდულ აქტივობაში ჩაერთო 10,000 ახალგაზრდა.
- რეკრეაციულ ბანაკებში საქართველოს რეგიონებიდან მონაწილეობა მიიღო 7,500-მა ბენეფიციარმა.
- განხორციელდა 331 საჯარო სკოლის აღჭურვა სხვადასხვა სახის სასკოლო ინვენტარით.
- დასრულდა სოფლად 19 სკოლის მშენებლობა.
- უსადენო ინტერნეტი დამონტაჟდა 108 სკოლაში.
- საზაფხულო სკოლებში მონაწილეობა მიიღო სოფლის სკოლების 1,530-მა მოსწავლემ.
- სპორტის, კულტურა-ხელოვნებისა და ინტელექტუალურ-შემეცნებითი მიმართულებების წრეებსა და პროექტებში 14,000 მოსწავლე ჩაერთო.
- 20,481 აბონენტს მიეცა ბუნებრივი გაზის ქსელში ჩართვის შესაძლებლობა.
- ყაზბეგის და დუშეთის მუნიციპალიტეტების მაღალმთიანი სოფლების მუდმივად მცხოვრებ 5,700 აბონენტს აუნაზღაურდა მიწოდებული ბუნებრივი გაზის ღირებულება.
- 587.5 კმ ადგილობრივი მნიშვნელობის საავტომობილო საგზაო მონაკვეთებზე - დაიგო ან რეაბილიტირებულ იქნა გაზის საფარი.
- აშენდა/რეაბილიტირებულ იქნა 22 სპორტული და კულტურის ობიექტი.
- 14.7 კმ გზაზე მოეწყო გარე განათება.
- 497 დევნილ ოჯახს საკუთრებაში გადაეცა საცხოვრებელი სახლი.
- აშენდა და აღიჭურვა 3 იუსტიციის სახლი (ახალქალაქი, მარტვილი და სენაკი)
- ჩატარდა შეხვედრა 4 საზოგადოებრივ ჯგუფთან

- 2018 წელს დამატებით გაზიფიცირებულია 20,480 აბონენტი. ქვეყნის მასშტაბით გაზიფიცირებულია 1,083,480 აბონენტი.

პრიორიტეტი 3: გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა

- სამ დაცულ ტერიტორიაზე განვითარდა დაცვის ინფრასტრუქტურა.
- ერთი დაცული ტერიტორია უზრუნველყოფილია სადემარკაციო საინფორმაციო ნიშნულებით.
- 3 დაცულ ტერიტორიაზე მოეწყო ეკოტურისტული და ეკოსაგანმანათლებლო მნიშვნელობის საინფორმაციო ინფრასტრუქტურა.
- დამტკიცდა მაჭახელას ეროვნული პარკის მართვის გეგმა.
- 160.4 ჰა-ზე გაშენდა ტყის მასივი.
- დაზღვეულ იქნა 11,557 ჰა სასოფლო-სამეურნეო მიწა.
- დაიწყო 1 ახალი რეგიონული ნაგავსაყრელის მშენებლობა.
- დამონტაჟდა და გაიმართა 3 ავტომატური მეტეოროლოგიური სადგური და 5 ჰიდროლოგიური სადგური.

სოფლის განვითარების პოლიტიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა და პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებაში „ქვემოდან-ზევით“ პრინციპის დანერგვა. ამ თვალსაზრისით, სოფლის განვითარების 2017-2020 სტრატეგიის განხორციელების პროცესში, ევროკავშირის პროგრამის „ENPARD“-ის სხვადასხვა ფაზის ფარგლებში, საქართველოს 12 მუნიციპალიტეტში ჩამოყალიბდა „LEADER¹⁶“-ის პრინციპებზე დამყარებული ადგილობრივი განვითარების ჯგუფები (LAG), რომელთაც „ქვემოდან-ზევით“ ინიციატივებზე დაყრდნობით არაერთი მნიშვნელოვანი პროექტი განახორციელეს, როგორც ეკონომიკური დივერსიფიკაციის ხელშეწყობი, ასევე სოციალური და გარემოსდაცვითი ხასიათის. პარალელურად, აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში შეიქმნა აქტიურ მოქალაქეთა ადგილობრივი გაერთიანებები (ამაგები), რომლებიც ასევე ევროპულ „LEADER“-ის პრინციპებს ეფუძნება და მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ სოფლის განვითარების პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებაში აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში. გარდა ამისა „სოფლის მხარდაჭერის პროგრამის“ ფარგლებში, მუნიციპალიტეტების ორგანიზებით იმართება სოფლის საერთო კრება/კონსულტაციები, სადაც მოქალაქეებს აქვთ შესაძლებლობა შესაბამისი ადგილობრივი და ცენტრალური ხელისუფლების წარმომადგენლებთან ერთად იმსჯელონ და შეიმუშაონ წინადადებები კონკრეტული სოფლების საჭიროებების შესახებ, რომელიც შემდგომ ფინანსდება სახელმწიფო ბიუჯეტში გათვალისწინებული რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან.

SWOT ანალიზი

სტრატეგიის ფარგლებში გამოვლენილი ძლიერი მხარეები

<p>სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა სოფლად</p> <ul style="list-style-type: none"> • სოფლად არსებული ადამიანური რესურსი; • სოფლის მეურნეობის მიღმა საქმიანობების განვითარების შესაძლებლობა; • ხელსაყრელი ბიზნესგარემო; • სოფლის ტიპის არეალის მაღალი წილი ქვეყნის ტერიტორიაში; • მდიდარი და კარგად შენარჩუნებული ძირითადი ბუნებრივი რესურსები; • ხალხური რეწვის ტრადიციები; • ინვესტირებისათვის (მათ შორის სოფლის მეურნეობაში) მიმზიდველი გარემო; • სახელმწიფოს მხარდი ინვესტიციები საბაზისო, სატრანსპორტო და ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურის განვითარებაში; • მეწარმეობის განვითარების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამები, რომელთა დიდი ნაწილი ფოკუსირებულია რეგიონულ, სოფლის ტიპის დასახლებების მეწარმეების ინტერესებზე; • საჯარო მომსახურებებზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესებისთვის მხარდი სახელმწიფო ინვესტიციები;

¹⁶LEADER არის ფრანგული აბრევიატურა და ითარგმნება როგორც ქმედებათა კავშირი სოფლის ეკონომიკისა და განვითარებისთვის. LEADER მიდგომის მიზანია სოფლად ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესება, ადგილობრივ დონეზე არსებული საჭიროებების გადაჭრის გზით. იგი ითვალისწინებს პარტნიორობისა და თანამშრომლობის ახალ ფორმებს. LEADER მიდგომის ფარგლებში ხორციელდება ასევე ადგილობრივი რესურსის მობილიზება და მხარდაჭერა სხვადასხვა მიმართულებებით

- ადგილობრივი განვითარების ჯგუფების საშუალებით დაგროვილი ცოდნა და გამოცდილება;
- კულტურული და ისტორიული მემკვიდრეობა და სტუმართმოყვარეობა;
- სტაბილურად მზარდი ტურიზმის სექტორი, მათ შორის, მზარდი ტურიზმი სოფლად;
- მცირე და საშუალო საწარმოების მზარდი პროდუქტიულობა, რასაც ძირითადად არასასოფლო-სამეურნეო სექტორის განვითარება უწყობს ხელს;
- გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტები აღიარებენ სოფლად მცხოვრები ქალების განსაკუთრებულ საჭიროებებს მათი ეკონომიკური გაძლიერების კუთხით.

სურსათი და სოფლის მეურნეობა

- კლიმატისა და ნიადაგის მრავალფეროვნება, რომელიც იძლევა წარმოებაში მაღალი ვარიანტების შესაძლებლობას და მალეუჭეხადი პროდუქტებისათვის მიწოდების პერიოდის გახანგრძლივებას;
- ინსტიტუციურად მზარდი, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, მის დაქვემდებარებაში არსებული სტრუქტურებით;
- ეკონომიკურად სიცოცხლისუნარიანი აგრარული პოლიტიკა, რომელიც უმჯობესდება;
- დონორთა მხარდაჭერა, რომელიც წლების მანძილზე მზარდია;
- სხვადასხვა ბაზრებზე წვდომის უპირატესობა, დაბალი ტარიფებით;
- მიგრაციის მიუხედავად (სოფლიდან ქალაქად და ქვეყნის საზღვრებს გარეთ) კვლავ შესაძლებელია კვალიფიციური მუშახელის მოძიება რეგიონებში.

გარემო და კლიმატი

- კარგად შენარჩუნებული ბუნებრივი ლანდშაფტები და ეკოსისტემები;
- სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის საჭირო ბუნებრივი რესურსების (ნაყოფიერი ნიადაგი, სათიბები და საძოვრები, სუფთა წყალი და ჰაერი, ხელსაყრელი კლიმატი) უხვად არსებობა;
- შენარჩუნებული აგრო-ბიომრავალფეროვნება.

სტრატეგიის ფარგლებში გამოვლენილი **სუსტი მხარეები**

სოციალურ- ეკონომიკური მდგომარეობა სოფლად

- სოფლად უმუშევრობის მაღალი დონე განსაკუთრებით ქალებში;
- სიღარიბის შედარებით მაღალი მაჩვენებლები (განსაკუთრებით ქალებში და ახალგაზრდებში) და სოციალური მოწყვლადობის მზარდი რისკი;
- დაბალპროდუქტიულ სექტორებში თვითდასაქმების მაღალი მაჩვენებელი განსაკუთრებით სოფლად მცხოვრებ ქალებში, ასევე გენდერული სახელფასო სხვაობა და ქალების აუნაზღაურებელი შრომა;
- დაბალპროდუქტიულ სექტორებში თვითდასაქმების მაღალი მაჩვენებელი;
- დაბალი შრომის მწარმოებლურობა (ერთ დასაქმებულზე წარმოებული დამატებული ღირებულება);
- არასასოფლო-სამეურნეო სფეროში დასაქმების შეზღუდული შესაძლებლობები;
- პროფესიული განათლების დაბალი დონე, თანამედროვე ტექნოლოგიებისა და ცოდნის არასაკმარისი გამოყენება;
- ქალების შეზღუდული წვდომა ინფორმაციასთან, თანამედროვე ტექნოლოგიებთან და სასოფლო-სამეურნეო რესურსებთან, კაცებთან შედარებით;
- ქალების შეზღუდული წვდომა სასოფლო-სამეურნეო მიწაზე, სხვა უძრავ ქონებაზე და ფინანსებზე;
- სოფლად ეკონომიკის დივერსიფიკაციის და კონკურენტუნარიანობის დაბალი დონე;
- სუსტი საბაზრო კავშირები მიწოდების ჯაჭვში;
- ნეგატიური დემოგრაფიული ტენდენცია, სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის რიცხოვნობის შემცირება (განსაკუთრებით ახალგაზრდების) და მოსახლეობის დაბერება (განსაკუთრებით მაღალმთიან რეგიონებში);
- არასასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის დაბალი განვითარება (მათ შორის სფეროში საწარმოების დაბალი რაოდენობა), რაც მოსახლეობას დამოკიდებულს ხდის სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაზე;
- საჯარო და კერძო მომსახურებებზე დაბალი ხელმისაწვდომობა და შეზღუდული გეოგრაფიული დაფარვის არეალი;
- სუსტად განვითარებული სამეწარმეო საქმიანობის კულტურა;
- სხვადასხვა სექტორებში კვალიფიციური სპეციალისტების ნაკლებობა;
- სოფლად საოჯახო მეურნეობების შედარებით დაბალი შემოსავლები;
- საბაზისო, სოციალური და ტურისტული ინფრასტრუქტურის და მომსახურების დაბალი ხარისხი;
- ტურისტული შესაძლებლობების შესახებ დაბალი ცნობიერება, როგორც მეწარმეებს, ისე ინვესტორებსა და პოტენციური ტურისტებს შორის;

- ბიზნესსაკონსულტაციო მომსახურებაზე დაბალი ხელმისაწვდომობა;
- ტურისტული სააგენტოების მცირე რაოდენობა და სუსტი კავშირი თბილისში არსებული ტურისტული სააგენტოებსა და რეგიონის ტურისტულ ობიექტებს შორის;
- ქალაქის ტიპის დასახლებებთან შედარებით, ცენტრალიზებული სასმელი წყლის და საკანალიზაციო ქსელებზე დაბალი ხელმისაწვდომობა;
- ტრადიციული დასახლებების დეგრადაცია;
- სოფლად ფინანსურ რესურსებზე დაბალი ხელმისაწვდომობა ბიზნესებისთვის და ახალი ბიზნეს ინიციატივებისთვის;
- ადგილობრივი განვითარების მდგრადი პროექტების განხორციელების დაბალი შესაძლებლობები;
- სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის დაბალი ხელმისაწვდომობა პროფესიულ განათლებასა და ტრენინგებზე, განსაკუთრებით სოფლად მცხოვრები ქალების შემთხვევაში;
- ინტერნეტზე დაბალი ხელმისაწვდომობა;
- საოჯახო საქმეების არათანაბარი გადანაწილება ქალებსა და კაცებს შორის, ასევე ქალების ლიმიტირებული წვდომა სოციალური ინფრასტრუქტურაზე და სერვისებზე (ჯანდაცვა, საბავშვო ბაღი, ხანდაზმულთა მოვლის ცენტრები, და ა.შ.);
- ადგილობრივი საჭიროებების განსაზღვრის და მათი დაკმაყოფილების პროცესში სოფლის მოსახლეობის ჩართულობის სუსტი მექანიზმები. არსებულ მექანიზმებში წარმატებით მონაწილეობისათვის საჭირო უნარების სისუსტე;
- გენდერულად სეგრეგირებული მონაცემების არარსებობა.

სურსათი და სოფლის მეურნეობა

- ნაკლებად განვითარებული სასოფლო-სამეურნეო ინფრასტრუქტურა, რომელიც ზღუდავს მიწოდების ლოჯისტიკას;
- სასოფლო-სამეურნეო უნარ-ჩვევების ნაკლებობა იმ ადამიანებში, რომლებიც ძირითადად ფლობენ სასოფლო-სამეურნეო მიწებს, თუმცა არ მიიჩნევენ საკუთარ თავს ფერმერებად;
- მცირემიწიანობა;
- მიწის რეგისტრაციის პრობლემა, რომელიც ქმნის წინააღმდეგობებს კრედიტზე ხელმისაწვდომობის მხრივ;
- ქალთა შეზღუდულ წვდომაზე ისეთ რესურსებთან როგორცაა: მიწა და ფინანსები, ასევე, ქალთა ლიმიტირებული ჩართულობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში;
- ცოდნასა და ახალ ტექნოლოგიებზე ნაკლები ხელმისაწვდომობა სოფლის მეურნეობის სექტორში;
- იაფ სარწყავ წყალზე ნაკლები ხელმისაწვდომობა ზოგიერთ რეგიონში;
- ხელმისაწვდომობის ნაკლებობა მაღალი ხარისხის ძირითად საწარმოო საშუალებებზე, რაც გამოწვეულია ბაზრის სიმცირითა და ნაკლებად ეფექტური კონტროლის მექანიზმებით;
- შეზღუდული სასაწყობო, გადამამუშავებელი და მოსავლის შემდგომ საჭირო საშუალებები, რომელთა არსებობის შემთხვევაში იზრდება პროდუქციის ფასი და დახლზე განთავსების ხანგრძლივობა;
- თანამედროვე საბითუმო და მწვანე ბაზრებზე ორიენტირებული მეწარმეების სიმცირე;
- ნაკლები ინტერესი გაერთიანებისა და კონსოლიდაციისკენ.

გარემო და კლიმატი

- ფერმერების მიერ თანამედროვე, გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით მისაღები სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკის და მეთოდების შესახებ ცოდნის ნაკლებობა;
- ბუნებრივი რესურსების (სახნავი და სამოვარი მიწები, წყალი, ტყე და ენერჯია) არაეფექტური გამოყენება;
- ცუდად განვითარებული სოფლის ინფრასტრუქტურა (გზები, ვაჭრობის ობიექტები, ირიგაციის და დრენაჟის სისტემები, სასმელი წყლის მიწოდების და კანალიზაციის სისტემები, ბუნებრივი კატასტროფებისადმი მზადყოფნის და განგაშის სისტემები, საყოფაცხოვრებო ნარჩენების შეგროვების და გადამამუშავებისათვის საჭირო ინფრასტრუქტურა).

სტრატეგიის ფარგლებში გამოვლენილი შესაძლებლობები

სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა სოფლად

- სხვადასხვა სექტორების კლასტერული განვითარება და ფუნქციონალური ეკონომიკური ზონების ხელშეწყობა;

- ადგილობრივი ეკონომიკის „გონივრული სპეციალიზაცია“ ევროკავშირის გამოცდილების საფუძველზე;
- რეგიონებში მცირე ზომის ქალაქების განვითარება, რაც ხელს შეუწყობს სასოფლო არეალებიდან მზარდი მიგრაციის შემცირებას (განსაკუთრებით ახალგაზრდებში) დიდ ქალაქებში და განავითარებს მეტ ეკონომიკურ კავშირებს სოფლის ტიპის დასახლებებთან;
- ადგილობრივი, ასევე, საერთაშორისო ბაზრებისთვის ტრადიციული ადგილობრივი პროდუქციის მაღალი დამატებული ღირებულებით წარმოება და ქალი ფერმერების წვდომის გაძლიერება ადგილობრივ და საერთაშორისო ბაზრებზე;
- საბაზისო ინფრასტრუქტურაში და მომსახურებებში ინვესტიციების შედეგად სოფლის ტიპის დასახლებების მიმზიდველობის გაზრდა;
- სოფლის მოსახლეობის გრძელვადიანი საგანმანათლებლო პროგრამებზე (მათ შორის სამეწარმეო და პროფესიული) ხელმისაწვდომობის გაზრდა განსაკუთრებით სოფლად მცხოვრები ქალებისთვის, რომლებიც არ არიან წარმოდგენილი ტექნიკურ დარგებში მენეჯერულ პოზიციებზე;
- სოფლის განვითარების ხელშეწყობისთვის საინფორმაციო ტექნოლოგიების და მედიის გამოყენება;
- თანამშრომლობის გაუმჯობესება ტურისტულ სექტორსა და სოფლის მეურნეობის პროდუქციის და სურსათის მწარმოებლებს შორის;
- ადგილობრივი და საერთაშორისო მოთხოვნის გაზრდა იმ არეალებში, სადაც ხელსაყრელი გარემოა ეკო-ტურიზმისთვის და რომლებიც მდიდარია კულტურული და ბუნებრივი რესურსებით;
- ადგილობრივი იდენტობის და ტრადიციული ცოდნა/გამოცდილების შენარჩუნება;
- მეწარმეების საფინანსო ინსტრუმენტებზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა;
- ახალი თაობის მეწარმეობის განვითარების ხელშეწყობა;
- ტურისტული მომსახურებისა და განთავსების ობიექტების განვითარების ხელშეწყობა;
- სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა (განსაკუთრებით არასასოფლო-სამეურნეო სექტორის გაძლიერება) და მოსახლეობის (განსაკუთრებით საშუალო ასაკის) ეკონომიკური ჩართულობის გაძლიერება;
- ახალი, ინოვაციური სფეროების განვითარება;
- ექსპორტის ზრდის ხელშეწყობა;
- შესაძლებლობებზე დაფუძნებული მეწარმეობაზე ფოკუსირება და ხელშეწყობა;
- ახალგაზრდების (მათ შორის ქალების) დასაქმების ხელშეწყობა, ეკონომიკური გაძლიერება;
- ადგილობრივი მოსახლეობის მათ შორის ქალების გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში ჩართვის გაძლიერება.

სურსათი და სოფლის მეურნეობა

- ცოდნის მიცემა მნიშვნელოვნად აუმჯობესებს წარმოებას მოკლე პერიოდში;
- იმპორტის ჩანაცვლების შესაძლებლობა უმრავლესი პროდუქტებისათვის ადგილობრივ მცირე ბაზრების გაუმჯობესებით;
- კლიმატური უპირატესობების გამოყენებით, მაღალუჭვადი პროდუქტების მიწოდება კონკრეტული ბაზრებისთვის წლის განსაკუთრებულ პერიოდებში;
- ძირითად საწარმოო საშუალებებზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება;
- ახალ ბაზრებზე ხელმისაწვდომობა კონკურენტუნარიანი პროდუქტებისთვის.

გარემო და კლიმატი

- ეკოტურიზმის განვითარება (რეკრეაცია, სპორტული/სათავგადასავლო ტურიზმი, ლაშქრობა, დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმი, აგროტურიზმი);
- ბიოლოგიური/ორგანული სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განვითარება;
- ენერგოეფექტური მეთოდების და განახლებადი ენერჯის მზარდი გამოყენება;
- ტყის რესურსების, მათ შორის ტყის არამერქნული პროდუქტების, მდგრადი გამოყენება.

სტრატეგიის ფარგლებში გამოვლენილი საფრთხეები

სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა სოფლად

- სიღარიბის და უმუშევრობის დონის ზრდა;
- შრომითი დივერსიფიკაციის შეზღუდული შესაძლებლობები;
- სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის რიცხოვნობის შემცირება, განსაკუთრებით ახალგაზრდების და კვალიფიციური მუშახელის მიგრაციის ხარჯზე;
- ემიგრაცია საზღვარგარეთ;
- ცხოვრების დონის მიხედვით სოფლის და ქალაქის ტიპის დასახლებების მზარდი უთანასწორობა;

- სხვა სექტორებთან შედარებით, სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულთა მაღალი მაჩვენებლის შენარჩუნება;
- კულტურული მემკვიდრეობის და ადგილობრივი იდენტობის, ტრადიციების დაკარგვა;
- სოფლად სკოლის მიტოვების შედარებით მაღალი სიხშირე.

სურსათი და სოფლის მეურნეობა

- ფერმერთა და მუშახელის გადინება სოფლიდან, რომელიც გაზრდის გამოუყენებელი მიწის ფართობებს;
- დაავადებათა გავრცელება;
- რეგიონში არსებული ძირითადი კონკურენტების სწრაფი ზრდა/განვითარება, რომელმაც შესაძლოა შეზღუდოს საექსპორტო ბაზრებზე წვდომა;
- რეფორმების შენელება, რაც შეზღუდავს ფერმერთა შესაძლებლობებს;
- არსებული ბაზრების დახურვა პოლიტიკური და სურსათის უვნებლობის მიზეზებით.

გარემო და კლიმატი

- ისეთი ბუნებრივი რესურსების დეგრადაცია, როგორცაა: სახნავი და სამოვარი მიწები, ტყეები, ეკოსისტემები, წყალი (წყლის რესურსების არაეფექტური გამოყენების და სასოფლო-სამეურნეო და არასასოფლო-სამეურნეო საქმიანობიდან დაბინძურების გამო);
- კლიმატის ცვლილება და გახშირებული ბუნებრივი კატასტროფები;
- ინვაზიური სახეობების ინტროდუქცია და დაავადებების გავრცელება.

სტრატეგიის აღწერა

ხედვა

მდგრადი განვითარების პრინციპებზე დაყრდნობით, სოფლად ეკონომიკური შესაძლებლობების დივერსიფიცირება/განვითარება, სოციალური მდგომარეობის და ცხოვრების დონის გაუმჯობესება.

მიზნები

სტრატეგიის მიზნები:

1. კონკურენტუნარიანი სასოფლო-სამეურნეო და არასასოფლო-სამეურნეო სექტორები;
2. ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება, ეკოსისტემების შენარჩუნება, კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაცია;
3. სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის ეფექტური სისტემები.

ამოცანები

მიზანი 1 - კონკურენტუნარიანი სასოფლო-სამეურნეო და არასასოფლო-სამეურნეო სექტორები.

ამოცანები:

- ფერმერთა და მეწარმეთა ცოდნის/ინფორმირებულობის ამაღლების უზრუნველყოფა;
- სასოფლო-სამეურნეო და არასასოფლო-სამეურნეო ღირებულებათა ჯაჭვის განვითარების უზრუნველყოფა, დივერსიფიკაციაზე, ინოვაციურ ტექნოლოგიებზე, კოოპერაციაზე, მწარმოებელთა გაერთიანებების ხელშეწყობაზე ფოკუსირების გზით; ფინანსურ ინსტრუმენტებზე გაზრდილი ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა;
- ფერმერთა/მეწარმეთა ბაზარზე ინტეგრაცია;
- სოფლად ახალგაზრდა ფერმერებისა და მეწარმეების სტიმულირება;
- ინფრასტრუქტურასა და სერვისებზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა;
- ირიგაციისა და დრენაჟის სისტემების გაუმჯობესება;
- სოფლად ტურიზმისა და შესაბამისი ტურისტული პროდუქტების განვითარება.

მიზანი 2 - ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება, ეკოსისტემების შენარჩუნება, კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაცია;

ამოცანები:

- გარემოსთან ადაპტირებული, კლიმატგონივრული სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკის გავრცელება და ბიო/ორგანული წარმოების განვითარების ხელშეწყობა;
- ეკოტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა;
- ტყის რესურსების მდგრადი გამოყენება;
- ენერგო-ეფექტური და განახლებადი ენერჯის ტექნოლოგიების და პრაქტიკის დანერგვის ხელშეწყობა;
- აგრო-ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება.

მიზანი 3 - სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის ეფექტური სისტემები;

ამოცანები:

- ევროკავშირის კანონმდებლობასთან საქართველოს სანიტარიული და ფიტოსანიტარიული სფეროს მარეგულირებელი კანონმდებლობის დაახლოება;
- ადგილობრივი და საექსპორტო ბაზრებისთვის მიწოდებული პროდუქციის შესაბამისობის უზრუნველყოფა სანიტარიულ და ფიტოსანიტარიულ სტანდარტებთან;
- ლაბორატორიული შესამღებლობების გაძლიერება;
- სასოფლო-სამეურნეო წარმოების საშუალებების ხარისხის უზრუნველყოფა.

ბენეფიციარები

სტრატეგიის პირდაპირ ბენეფიციარებს წარმოადგენენ სოფლად მცხოვრები მოსახლეობა და სასოფლო-სამეურნეო სექტორში დასაქმებული პირები.

მოსალოდნელი შედეგები

მიზანი	ინდიკატორი	საბაზისო	სამიზნე
მიზანი 1 - კონკურენტუნარიანი სასოფლო-სამეურნეო და არასასოფლო-სამეურნეო სექტორები.	სოფლის მეურნეობის პროდუქციის პირველადი და გადამამუშავების შედეგად მიღებული პროდუქციის გამოშვება.	9.3 მლრდ ლარი ¹⁷ (2018)	12 მლრდ ლარი (2027)
	ბიზნეს სექტორში პროდუქციის გამოშვება.	450 მლნ ლარი ¹⁸ (2018)	770 მლნ ლარი (2027)
	აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტი.	959 მლნ აშშ დოლარი (2018)	1,300 მლნ აშშ დოლარი (2027)
	შინამეურნეობების საშუალო ყოველთვიური შემოსავლები გაანგარიშებული ერთ შინამეურნეობაზე სოფლად.	880 ლარი (2018)	1,200 ლარი (2027)

¹⁷ წინასწარი მონაცემები, დაზუსტებული - 2019 წლის 15 ნოემბერს

¹⁸ წინასწარი მონაცემები, დაზუსტებული - 2019 წლის 1 ოქტომბერს

<p>მიზანი 2 - ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება, ეკოსისტემების შენარჩუნება, კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაცია</p>	<p>დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორთა რაოდენობა</p> <p>მდგრადი მართვის გეგმებით მართული ტყეების ფართობი</p> <p>დაცული გენეტიკური რესურსების ოდენობა</p>	<p>1,108.5 ათასი ვიზიტორი (2018)</p> <p>348,000 ჰა (2018)</p> <p>3,719 (2018)</p>	<p>2,600 ათასი ვიზიტორი (2027)</p> <p>1,500,000 ჰა (2027)</p> <p>4,641 (2027)</p>
<p>მიზანი 3 - სურსათის/ცხოველის საკვების უზენაესობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის ეფექტური სისტემები;</p>	<p>მოქმედი კერძო ვეტერინარული ორგანიზაციების რაოდენობა</p> <p>მომხმარებელთა და მეწარმეთა ცნობიერების ამაღლების მიზნით ჩატარებული ღონისძიებების რაოდენობა</p> <p>საქართველოს სანიტარიული და ფიტოსანიტარიული სფეროს მარეგულირებელი კანონმდებლობის დაახლოება ევროკავშირის შესაბამის კანონმდებლობასთან (ევროკავშირის სამართლებრივი აქტების რაოდენობა)</p>	<p>15 ერთეული (2018)</p> <p>74 ღონისძიება (2018)</p> <p>ევროკავშირის 98 სამართლებრივ აქტთან (2018)</p>	<p>30 ერთეული (2027)</p> <p>200 ღონისძიება (2027)</p> <p>ევროკავშირის 272 სამართლებრივ აქტთან (2027)</p>

განხორციელების მექანიზმები

სტრატეგიის განხორციელებაზე პასუხისმგებელი უწყებება საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო მისი უფლებამოსილების ფარგლებში. ამასთან, სტრატეგიის განხორციელებაში უნდა ჩაერთონ სხვა სახელმწიფო უწყებებიც და ამ შემთხვევაში სტრატეგიის მიზნებისთვის მათი საქმიანობის კოორდინაციას უზრუნველყოფს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო. ამასთან, სტრატეგიის ეფექტიანად განხორციელების მიზნით, შესაძლოა გადაიხედოს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს უფლებამოსილებები და გაიმიჯნოს გარკვეული პასუხისმგებლობები სამთავრობო სტრუქტურებს შორის (მაგ. სამეწარმეო საქმიანობის, ინფრასტრუქტურის და ტურიზმის განვითარების მიმართულებით).

სტრატეგიის შემუშავების და განხორციელების ეფექტიანობის გასაზრდელად, 2019 წელს, რეორგანიზაციის შედეგად, სამინისტროს სისტემაში ა(ა)იპ პროექტების მართვის სააგენტოს, სსიპ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტოსა და საინფორმაციო-საკონსულტაციო სამსახურების ბაზაზე შეიქმნა სსიპ სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების სააგენტო, რომელიც იქნება სამინისტროს მიერ ინიცირებული პროექტებისა და პროგრამების ძირითადი განმახორციელებელი უწყება, ერთგვარი გადამხდელი სააგენტო (ევროკავშირში არსებული - Paying Agency-ის ანალოგი). სამინისტროს ცენტრალურ აპარატში განისაზღვრება შესაბამისი დეპარტამენტი, რომელიც შეასრულებს მმართველი ორგანოს ფუნქციას (ევროკავშირში არსებული - Managing Agency-ის ანალოგი).

მმართველი ერთეულის ძირითადი ფუნქცია იქნება სტრატეგიის შემუშავება, მისი განხორციელების კოორდინაცია და მონიტორინგის და შეფასების განხორციელება. გადამხდელი სააგენტო უზრუნველყოფს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კომპეტენციების ფარგლებში უშუალოდ სტრატეგიის სამოქმედო გეგმით განსაზღვრული საქმიანობების განხორციელებას. შემუშავდება პოლიტიკის დიალოგის წარმართვის მექანიზმი, განახლდება არსებული სოფლის განვითარების უწყებათაშორის საკოორდინაციო საბჭოს შემადგენლობა და დებულება, რაც უზრუნველყოფს სტრატეგიის განხორციელების ზედამხედველობას, სტრატეგიაში/სამოქმედო გეგმაში ცვლილების შეტანას საჭიროებისამებრ, მონიტორინგის და შეფასების ანგარიშების განხილვას, მიღებას და საქართველოს მთავრობისთვის წარდგენას.

მიწის ფონდის რაციონალურად გამოყენებისა და მდგრადი მართვის მიზნით, ასევე, სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების აღრიცხვის, მიწის ბალანსის წარმოებისა და მიწაზე მონაცემთა ერთიანი ბაზის შექმნის უზრუნველსაყოფად მიღებულ იქნა კანონები „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ“ და „მიწის მიზნობრივი დანიშნულების განსაზღვრისა და სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის მდგრადი მართვის შესახებ“. განახლებული კანონმდებლობის მიხედვით, ზემოთჩამოთვლილი ფუნქციების შესასრულებლად, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მმართველობის სფეროში ჩამოყალიბდება საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – “მიწის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო”.

სტრატეგიის პრაქტიკული განხორციელების უზრუნველსაყოფად, მნიშვნელოვანია შემუშავდეს სურსათის უვნებლობის კომპონენტის დამწერგავი დეტალური დოკუმენტი.

სტრატეგიის განხორციელებისთვის, ასევე, მნიშვნელოვანია ინტეგრირებული მიდგომის განვითარება, რაც დაინტერესებული მხარეების გადაწყვეტილების პროცესებში ჩართვას (განსაკუთრებით, „ქვემოდან-ზევით“ მიდგომით) უზრუნველყოფს. ამ მიზნით, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო (განსაზღვრება შესაბამისი დეპარტამენტი, რომელიც შეასრულებს მმართველი ორგანოს ფუნქციას) აქტიურად ითანამშრომლებს ადგილობრივ ხელისუფლებებთან, სახელმწიფო რწმუნებულის ადმინისტრაციებთან, სამოქალაქო სექტორთან (ადგილობრივი განვითარების ჯგუფებთან (LAG), აქტიურ მოქალაქეთა ადგილობრივ გაერთიანებებთან („ამაგ“-ი) და სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან). სტრატეგიის განხორციელების პროცესში მნიშვნელოვანი ყურადღება დაეთმობა „LEADER/CLLD¹⁹“ პრინციპებზე დამყარებული ქმედებების განხორციელებას. ამ მიმართულებით შემუშავდება ქვევიდან ზევით პრინციპით ინიციატივების მხარდაჭერის კრიტერიუმები და შემდგომში, სპეციალური ღონისძიებები, რომლებიც სრულ შესაბამისობაში იქნება წარმოდგენილი სტრატეგიის მიზნებთან და ამოცანებთან.

LEADER/CLLD პრინციპების განხორციელება მნიშვნელოვანი წინ გადადგმული ნაბიჯი იქნება საქართველოს სოფლის განვითარების პოლიტიკის ევროკავშირის შესაბამის პოლიტიკასთან დაახლოების, ევროკავშირში სექტორული ინტეგრაციის და შესაბამის სტრუქტურულ ფონდებზე წვდომის თვალსაზრისით.

სტრატეგიის განხორციელების პროცესში განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმობა ქალთა, ახალგაზრდებისა და სხვა მოწყვლადი ჯგუფების ჩართულობის სტიმულირებას.

საპროგნოზო ღირებულება

სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა განხორციელდება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის დაფინანსებით. სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის ეფექტიანი განხორციელებისთვის შესაძლებელია დამატებით უზრუნველყოფილ იქნას საერთაშორისო პარტნიორების და დონორი ორგანიზაციების დაფინანსება. სტრატეგიის განხორციელების საპროგნოზო ბიუჯეტი 2021-2027 პერიოდისთვის შეადგენს არანაკლებ 2.0 მილიარდ ლარს (დაზუსტება 2020 წელს).

რისკები

ინსტიტუციური დონე

სტრატეგიის ეფექტიანად განხორციელების მიზნით მნიშვნელოვანია სხვადასხვა სახელმწიფო სტრუქტურებს შორის კომპეტენციების გამიჯვნა და მათ შორის აქტიური, კოორდინირებული თანამშრომლობა. სტრატეგიის სამოქმედო გეგმის შემუშავების ეტაპზე შესაძლოა გაჩნდეს ისეთი საკითხები, რომელთა გადაწყვეტაც სწორედ კომპეტენციების ეფექტური გამიჯვნის შედეგად შეიძლება გადაწყდეს.

პოლიტიკური რისკები

რეგიონში არსებულმა გეოპოლიტიკურმა არასტაბილურობამ შესაძლოა უარყოფითი გავლენა იქონიოს სტრატეგიის განხორციელებაზე და დასახული მიზნების მიღწევაზე. ამასთან, 2020 წლის საპარლამენტო არჩევნების შედეგების მიხედვით შესაძლოა გადაიხედოს სტრატეგიის გარკვეული საკითხები.

¹⁹ ევროკომისიის თანახმად „თემის მიერ მართული ადგილობრივი განვითარება (CLLD)“ არის ქვემოდან-ზევით მიდგომა რომელიც იწყება თემებიდან და ადგილობრივი აქტორებიდან და რომელიც მიმართულია დღეს არსებული სოციალური, გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური გამოწვევების საპასუხოდ. CLLD არის მიდგომა რომელიც საჭიროებს დროს და ძალისხმევას, მაგრამ შედარებით მცირე ფინანსური ინვესტიციებით შეუძლია მნიშვნელოვანი გავლენის მოხდენა ადამიანების ცხოვრებაზე და ახალი იდეების გენერირებასა და მათ განხორციელებაზე

ეკონომიკური რისკები

ეკონომიკური ზრდის დაბალი დონე, ეკონომიკური არასტაბილურობა, საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობებში შესაძლო გართულებები, დაბალპროდუქტიული სასოფლო-სამეურნეო სექტორი, სოფლად სუსტი სამეწარმეო უნარ-ჩვევები, სოფლის ტიპის ტერიტორიებზე არასაკმარისი ეკონომიკური დივერსიფიკაცია, ფინანსურ რესურსებსა და თანამედროვე ტექნოლოგიებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა, ინფრასტრუქტურის სუსტად განვითარების პირობებში, პოტენციურ რისკებს წარმოადგენს სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარებისთვის.

სექტორი მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული კლიმატურ პირობებზე და ამასთან არსებობს მომავალში სხვადასხვა მავნებლების/დაავადებების გავრცელების რისკი. შესაძლოა დაფიქსირებულ ფაქტიურ და საპროგნოზო მონაცემებს შორის იყოს მნიშვნელოვანი სხვაობები, ვინაიდან მოცემული პროგნოზები ეფუძნება არსებულ დროით მწკრივებს, მიმდინარე აქტივობებს და შესაბამისად ითვალისწინებს არსებულ ტენდენციებს.

სოციალური რისკები

სოფლად არსებული არასახარბიელო დემოგრაფიული სტრუქტურა, მოსახლეობის დაბერების და მიგრაციის მაღალი დონე დაბრკოლებას წარმოადგენს სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარებისთვის. გარდა ამისა, სოფლად ჯანდაცვასა და პროფესიულ განათლებაზე შეზღუდულმა ხელმისაწვდომობამ, განსაკუთრებით სოფლად მცხოვრებ ქალებისთვის, შესაძლოა ნეგატიური გავლენა იქონიოს სოფლის განვითარებაზე. ასევე, ადგილობრივ დონეზე მოქალაქეების დაბალმა აქტიურობამ და ინფორმირებულობამ სტრატეგიით განსაზღვრული საქმიანობების შესახებ, შესაძლოა შეამციროს, პოტენციური ბენეფიციარების ჩართვა სტრატეგიის განხორციელების პროცესში.

ფინანსური რისკები

სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარებისთვის საჭირო ღონისძიებებისთვის აუცილებელი ფინანსური რესურსების შემცირებამ შესაძლო საფრთხე შეუქმნას სტრატეგიის ეფექტიან განხორციელებას.

ეკოლოგიური რისკები

კლიმატის ცვლილება, წყალდიდობები და სხვადასხვა შესაძლო ბუნებრივი კატასტროფები საფრთხის შემცველია სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის. ამასთან, გარემოსდაცვით საკითხებზე სოფლის მოსახლეობის ცოდნის დაბალმა დონემ სოფლის ტერიტორიების გარემოზე შესაძლოა ნეგატიურად იმოქმედოს.

მონიტორინგი და შეფასება

სტრატეგიის განხორციელების მონიტორინგს განახორციელებს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შესაბამისი სტრუქტურული ერთეული. სტრატეგიის შეფასების მიზნით შესაძლოა განხორციელდეს გარე აუდიტორული/შემფასებელი ორგანიზაციის ჩართვა. მონიტორინგის და შეფასების ანგარიშებს განიხილავს, გააანალიზებს, მიიღებს და წარუდგენს საქართველოს მთავრობას უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭო. ამასთან, დაგეგმილია არსებული მონიტორინგისა და შეფასების ერთიანი სისტემის ჩარჩო და ელექტრონული ანგარიშგების სისტემების განახლება. განახლებულმა სისტემამ უნდა უზრუნველყოს სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმაში გაწერილი მიზნის, ამოცანებისა და შედეგების განხორციელებაზე მეთვალყურეობა, შეფასება, არსებული გამოწვევების და შეფერხებების დროული გამოვლენა სწორი, დროული და მიზანმიმართული გადაწყვეტილებების მისაღებად. ასევე, ჩარჩოს გამოყენებით უნდა მოხდეს იმის შეფასება თუ რამდენად განაპირობა სამოქმედო გეგმაში გაწერილმა საქმიანობებმა მიზნების და ამოცანების და მოსალოდნელი შედეგების მიღწევა და სწორად იყო თუ არა შერჩეული ღონისძიებები, სასურველი შედეგის და ცვლილების დადგომისთვის. მონიტორინგის და შეფასების ერთიანი სისტემის ჩარჩო, რომელიც შესაბამისობაშია საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებულ მეთოდოლოგიასთან (მიმდინარეობს განახლების პროცესი). ეტაპობრივად დაიწყება გენდერულად სეგრეგირებული მონაცემების მონაცემების შეგროვება და დამუშავება.

მონიტორინგის პროცესის შედეგად მოხდება პოლიტიკის განხორციელების პროცესში არსებული ხარვეზების დროული გამოვლენა და გადაწყვეტილების მიმღები მხარისთვის რეკომენდაციების მიცემა აქტივობების მოდიფიცირებისა და რესურსების გადანაწილების, დამატებითი სახსრების მოზიდვის ან შემცირების მიმართულებით. მონიტორინგი განხორციელდება ამოცანების და საქმიანობების განსაზღვრული ინდიკატორების მიხედვით. სტრატეგიის შეფასება მოხდება წინამდებარე სტრატეგიაში აღწერილი კონტექსტუალური ინდიკატორების მიხედვით, მათზე სტრატეგიის გავლენის შესაფასებლად.